

ЗРАЗОК

Титульний аркуш для твердої обкладинки (розмір 7,5см x 13,5см)

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Магістерська робота
на тему: «Управління формуванням капіталу підприємства (на
матеріалах ТОВ «ЛКФ Світоч»)»

Розробив студент групи 601-ЕФ
Панарін Олександр Володимирович

Полтава 2024

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Магістерська робота

**на тему «Управління формуванням капіталу підприємства (на
матеріалах ТОВ «ЛКФ «Світоч»)»**

Виконав: студент 6-го курсу, групи 601-ЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Панарін О.В.

Керівник: к.е.н., доцент Скриль В.В.

Рецензент: к.е.н., доцент Міняйленко І.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із

праць інших авторів без відповідних посилань

Панарін О.В.

Підтверджую достовірність даних, використаних

у роботі

Панарін О.В.

Полтава, 2024 року

АНОТАЦІЯ

Панарін О.В. Управління формуванням капіталу підприємства (на матеріалах ТОВ «ЛКФ Світоч»). Рукопис. Магістерська робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Робота містить 103 сторінок, 11 таблиць, 16 рисунків, список літератури з 89 джерел та 3 додатки.

Ключові слова: капітал, структура капіталу, середньозважена вартість капіталу, фінансова стійкість, ефект фінансового левериджу, управління.

Тема магістерської роботи є досить актуальною, оскільки в Україні практика ефективного фінансового менеджменту все ще перебуває в зародковому стані, стикаючись з об'єктивними економічними труднощами, недосконалою нормативною базою і відсутністю кваліфікованих фахівців на ринку.

Мета роботи – поглиблене вивчення теоретичних засад та розробка та надання практичних рекомендацій щодо управління формуванням та використанням капіталу на підприємствах кондитерської галузі.

Об'єктом дослідження є процес управління формуванням капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти управління формуванням капіталу підприємства.

У теоретичній частині роботи розглянуто сутність та класифікацію капіталу підприємства. Виявлено джерела формування капіталу підприємства. Обґрунтовано базові аспекти до управління капіталом підприємства. Проаналізовано методи управління формуванням капіталом підприємств. Сформовано показники оцінки ефективності управління капіталом

підприємства. Узагальнено напрями поліпшення формування та оптимізації структури капіталу підприємства.

У розрахунково-аналітичній частині роботи наведена загальна характеристика ТОВ «ЛКФ «Світоч» та проаналізовано склад, структуру та динаміку капіталу підприємства; оцінено ефективність формування та використання капіталу підприємства; здійснено оцінку механізму ефективного використання капіталу підприємства. Оцінено існуюча концепція управління формуванням капіталу підприємства. Надано рекомендації щодо використання математичного моделювання для розробки оптимальної моделі управління використанням капіталу підприємства та надано пропозиції щодо вдосконалення управління процесом формування капіталу підприємства.

Практична цінність магістерської роботи у розробці прикладних рекомендацій стосовно управління формуванням та ефективності використання капіталу підприємств кондитерської галузі.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі акти, періодичні та монографічні видання, статистичні матеріали, вітчизняні та зарубіжні публікації, дані фінансової звітності ТОВ «ЛКФ «Світоч».

SUMMARY

Panarin O.V. Management of the enterprise capital formation (based on the materials of "LCF "SVITTOCH" LLC). Manuscript. Master's Thesis for the Acquisition of the Second (Master's) Level of Higher Education in the Specialty 072 "Finance, Banking, and Insurance" under the educational and professional program "Finance, Banking, and Insurance," Yuri Kondratyuk National University of Poltava, Poltava, 2024.

The work contains 103 pages, 11 tables, 16 figures, a list of references with 89 sources, and 3 appendices.

Keywords: capital, capital structure, weighted average cost of capital, financial stability, financial leverage effect, management.

The topic of the master's thesis is quite relevant since the practice of effective financial management in Ukraine is still in its infancy, facing objective economic difficulties, an imperfect regulatory framework, and a lack of qualified professionals in the market.

The aim of the study is to delve into the theoretical foundations, develop practical recommendations, and provide an in-depth analysis of capital management in confectionery industry enterprises.

The research object is the process of capital management in "LCF "SVITTOCH" LLC.

The research subject encompasses the theoretical, methodological, and practical aspects of enterprise capital management.

The theoretical part of the work examines the essence and classification of enterprise capital. It identifies the sources of enterprise capital formation, substantiates the fundamental aspects of enterprise capital management, analyzes methods for managing capital formation, and develops performance indicators for assessing the efficiency of enterprise capital management. The study also summarizes

the directions for improving capital formation and optimizing the enterprise's capital structure.

The calculation and analytical part of the work provide a general overview of "LCF "SVIToch" LLC and analyze the composition, structure, and dynamics of the company's capital. It evaluates the efficiency of capital formation and utilization, assesses the mechanism of effective capital utilization, and examines the existing concept of enterprise capital management. The study offers recommendations for utilizing mathematical modeling to develop an optimal model for capital utilization management and proposes enhancements for the capital formation process management.

The practical value of this master's thesis lies in the development of applied recommendations for managing capital formation and its efficient use in confectionery industry enterprises.

The research is based on legislative acts, periodicals, monographic publications, statistical data, domestic and international publications, as well as financial reports of "LCF "SVIToch" LLC.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Економічна сутність поняття «капітал підприємства» та його види	7
1.2. Сутність та базові положення системи управління капіталом підприємства.....	18
1.3. Структурні елементи системи управління капіталом підприємства.....	24
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	31
2.1. Методичні підходи до формування та використання капіталу підприємства	31
2.2. Фінансово-економічний механізм формування капіталу підприємства	39
2.3. Основні напрями поліпшення формування та оптимізації структури капіталу підприємства	43
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЛКФ «СВІТОЧ»	49
3.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	49
3.2 Аналіз ефективності формування та використання капіталу підприємства	56

				MP 501-ЕФ 10748277				
	П. І. Б.	Підпис	Дата					
<i>Розроб.</i>	<i>Панарін О.В.</i>			<i>Управління формуванням капіталом підприємства (на матеріалах ТОВ «ЛКФ «Світоч»)</i>		Літ.	Арк.	Акрушів
<i>Перевір.</i>	<i>Скриль В.В.</i>					3	103	
<i>Н. Контр.</i>	<i>Скриль В.В.</i>					<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Затверд.</i>	<i>Кулик В.А.</i>							

3.3 Оцінка механізму ефективного використання капіталу підприємства.....	62
Висновки до розділу 3.....	73
РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЛКФ «СВІТОЧ»	75
4.1. Оцінка концепції управління формуванням капіталу підприємства .	75
4.2. Рекомендації щодо використання математичного моделювання для розробки оптимальної моделі управління використанням капіталу підприємства	79
4.3. Пропозиції щодо вдосконалення управління процесом формування капіталу підприємства.....	83
Висновки до розділу 4.....	87
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	94
ДОДАТКИ	103

				MP 501-ЕФ 10748277			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
Розроб.	Панарін О.В.			Управління формуванням капіталом підприємства (на матеріалах ТОВ «ЛКФ «Світоч»)	Літ.	Арк.	Акрушів
Перевір.	Скриль В.В.					3	103
					Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Н. Контр.	Скриль В.В.						
Затверд.	Кулик В.А.						

ВСТУП

Сьогодні всі підприємницькі структури України функціонують в умовах ринкової економіки. У таких умовах надзвичайно важливого значення набувають процеси вдосконалення системи формування та управління капіталом підприємства, адже створення та належний розвиток необхідної для нормального функціонування підприємства фінансової ресурсної бази є умовою сталого економічного росту.

Основними джерелами формування капіталу вітчизняних підприємств виступають як власні, так і позикові фінансові ресурси, тому ефективність та результативність його діяльності не тільки від раціонального використання капіталу, але і від приналежності джерел формування капіталу підприємства. Використовуючи єдине джерело капіталу (або власні, або позикові кошти) неможливо забезпечити ефективну діяльність суб'єкту господарювання, дотримуючись певного співвідношення джерел формування капіталу, керівництво підприємства забезпечує необхідний рівень фінансової стійкості та стабільності, рентабельності, фінансової незалежності, а також максимально збільшити ринкову вартість підприємства.

Запровадження системи управління формуванням та використанням капіталу на вітчизняних підприємствах є основою досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємства та набуває все більшої актуальності для більшості з підприємницьких структур.

Метою магістерської роботи є поглиблене вивчення теоретичних засад та розробка та надання практичних рекомендацій щодо управління формуванням та використанням капіталу на підприємствах кондитерської галузі.

Зазначена мета обумовила необхідність вирішення ряду взаємозалежних завдань, а саме:

- з'ясувати теоретичні аспекти управління формуванням капіталу підприємства;

- проаналізувати сучасний стан, структуру та управління формуванням капіталу підприємств кондитерської галузі;

- розробити пропозиції щодо вдосконалення системи управління формування капіталу підприємств кондитерської галузі.

Об'єктом дослідження є процес управління формуванням капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти управління формуванням капіталу підприємства.

При проведенні дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність та обґрунтувати результати досліджень: методи структурно-логічного аналізу – для дослідження положень сучасних економічних і фінансових теорій та робіт вітчизняних і зарубіжних учених; системного аналізу, методів статистичного та фінансового аналізу – при оцінюванні фінансово господарської діяльності; методи економіко-математичного моделювання – при здійсненні оцінки ймовірності банкрутства та визначенні оптимальної структури капіталу. Для обробки економічної інформації, побудови таблиць, діаграм, графіків використано сучасні комп'ютерні технології і пакет прикладних програм Microsoft Excel.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі акти, періодичні та монографічні видання, статистичні матеріали, вітчизняні та зарубіжні публікації, дані фінансової звітності ТОВ «ЛКФ «Світоч».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність поняття «капітал підприємства» та його види

Нестабільні умови функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання та рівень конкуренції на ринку вимагають від керівників прийняття управлінських рішень у питаннях розширення діяльності, підвищення рентабельності зокрема та фінансово-економічних показників підприємств загалом. Основою ефективної діяльності будь-якого підприємства є капітал, адже він є базисом формування належного фінансово-майнового забезпечення господарської діяльності та фундаментом фінансової автономії, платоспроможності та стабільності. Капітал підприємства визначає не тільки фінансовий стан та успішність підприємства, але і, відповідно, його ринкову вартість.

Термін «капітал» виник від латинського слова «capitalis» (головний, основний) [21]. Капітал – категорія всеохоплююча, універсальна та багатоаспектна, через це трактувань капіталу існує дуже багато: від спроби дати наукове пояснення до так званого здорового глузду. Але, незважаючи на численні дослідження, ще й досі немає єдиного універсального визначення економічної суті капіталу, яке б охоплювало всі сутнісні характеристики цієї категорії.

Вивченню суті категорії капіталу протягом багатьох століть приділялася суттєва увага багатьох вчених і дослідників. Автори по-різному підходять до визначення економічної суті цієї категорії, значно звужуючи для себе проблему, що залежить від поставленої мети дослідження.

За результатами досліджень різних точок зору авторів стосовно визначення економічної суті капіталу можна відокремити три основні підходи:

а) капітал як фінансові ресурси у грошовій формі;

б) капітал як майно підприємства, сукупність ресурсів та засобів, вкладення в активи підприємства;

в) капітал як запас економічних благ, багатство.

Представниками першого напрямку можна вважати А.А. Чухно, Л.М. Гаєвську, О.С. Рибак, А.Б. Гончарова, О.С. Бородкіна, О.М. Петрук.

На думку А.А. Чухно, вихідною і загальною формою капіталу є грошова. Гроші перетворюються в капітал, коли накопичення їх дає змогу купити засоби виробництва та робочу силу, поєднати їх у процесі виробництва.

Самозростання капіталу відбувається в процесі кругообігу капіталу, оскільки капітал – це рух, процес кругообігу, який проходить різні стадії та набуває різних форм [44].

Л.М. Гаєвська та О.С. Рибак стверджують, що капітал – це матеріальні та грошові кошти, а також інтелектуальні надбання, що використовуються в процесі виробництва, його обслуговування і є джерелом та засобом отримання прибутку [7].

На мою думку, ці визначення суті капіталу вказаними авторами є дещо обмеженим. Авторами не враховані такі сутнісні характеристики капіталу, як інвестиційного ресурсу, носія фактору ризику та багато інших.

До представників другого напрямку можна віднести таких авторів, як В.З. Потій, П.В. Круш, В.І. Подвігіна та ін..

За визначенням одного з представників цього напрямку В.З. Потій, із погляду підприємця (тобто на макроекономічному рівні), капітал є сумою вартісної оцінки майна і коштів підприємця, які він може використати на господарські потреби.

Функціонування капіталу на мікроекономічному рівні характеризується процесом його індивідуального кругообігу, тобто капітал будь-якого суб'єкта господарювання складається з трьох частин; засоби виробництва, готова продукція та гроші.

Капітал є базою створення і розвитку підприємства.

У процесі функціонування підприємства капітал забезпечує інтереси держави, власників і працівників. Він є основним джерелом добробуту його власників як у початковому, так і у майбутніх періодах. Будь-яке підприємство веде виробничу або іншу комерційну діяльність, мусить мати відповідний капітал як сукупність матеріальних цінностей, грошових коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.

Капітал підприємства – головний вимірник його ринкової вартості. У цій ролі виступає насамперед власний капітал підприємства, що визначається обсягом його чистих активів і одночасно обсягом залучених коштів, які сприяють одержанню додаткового доходу [41].

Інші представники цього підходу, колектив авторів П.В. Круш, В.І. Подвігіна та О.В. Клименко, стверджують, що капітал, з одного боку, це сукупність ресурсів, яка володіє потенціалом приносити економічні вигоди, а з іншого – це виробничі відносини (основний та оборотний капітал) і відносини власності (власний та залучений капітал).

Основний капітал переноситься на кінцевий продукт (відтворюється в ньому) частинами протягом тривалого строку за допомогою механізму амортизації. До основного капіталу відноситься та частина капіталу, яка авансується для придбання засобів праці: основних засобів (машин, обладнання, споруд, будівель, транспортних засобів тощо), нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості, відстрочених податкових активів та інших необоротних активів.

Оборотний капітал на відміну від основного повністю переноситься на кінцевий продукт протягом одного виробничого циклу, в кінці якого повністю відтворюється в цьому продукті. До оборотного капіталу відноситься капітал, який авансується на купівлю предметів праці (сировини, палива, напівфабрикатів тощо) та робочої сили.

Власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, які внесені його засновниками (учасниками), або суми реінвестованого чистого прибутку, нагромаджені протягом строку існування підприємства. На момент

створення підприємства його початковий капітал втілений у активах, інвестованих засновниками (учасниками), і оцінюється вартістю майна підприємства. У процесі господарської діяльності у підприємства виникає заборгованість (зобов'язання). Власний капітал підприємства є часткою в активах підприємства, яка залишається після відрахування його зобов'язань. Власний капітал включає засоби власників або учасників у вигляді статутного капіталу, пайового капіталу, додаткового капіталу, нерозподіленого прибутку, резервного капіталу та вилученого капіталу [21].

На стадії заснування організації основним джерелом капіталу є власний капітал у вигляді статутного капіталу та цільового фінансування. Але може залучатися й позичковий капітал.

Статутний капітал – це сума коштів засновників для забезпечення статутної діяльності. На державних (унітарних) підприємствах статутним капіталом є вартість майна, закріпленого державою за підприємством на правах господарського відання чи оперативного управління, в акціонерних товариствах – номінальна вартість усіх видів акцій, в інших товариствах – сума паїв власників тощо.

Цільове фінансування – це кошти бюджетів усіх рівнів, а також благодійні пожертвування (в тому числі ті, що передаються за договором дарування) від юридичних та фізичних осіб.

Позичковим капіталом є короткострокові та довгострокові кредити і позики, а також лізинг.

У процесі діяльності організації її капітал, як правило, збільшується. У цьому випадку джерелами фінансування (розширення) капіталу є власні, прирівняні до них, позичкові та залучені кошти.

Наявний капітал організація розміщує (вкладає) у різноманітні активи (споруди, обладнання, нематеріальні активи, товари, продукцію, цінні папери та інше), сукупна вартість яких дорівнює величині капіталу [34].

На думку В.В. Краснової і Б.О. Жнякіна, капітал – це створені підприємцем ресурси, використовувані для виробництва товарів і послуг. Тобто для того, щоб почати виробничу діяльність, підприємець мусить мати необхідну

кількість грошей, придбати на ці гроші предмети й знаряддя праці та організувати рух засобів. Тільки в русі капітал, як авансована вартість, принесе велику вартість у формі доданої вартості після реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг [20].

Представники другого підходу визначають капітал підприємства як його майно, сукупність ресурсів та засобів, що використовуються у виробничому процесі для отримання прибутку. Але у цих визначеннях не відображені такі сутнісні характеристики капіталу, як об'єкта купівлі-продажі, об'єкту власності і розпорядження тощо.

І.В. Зятковський стверджує, що капіталом вважається вкладення в активи, які перебувають у розпорядженні підприємства (товариства) і достатні для виконання господарської та фінансової діяльності й отримання прибутків.

Виходячи із власних інтересів і умов ринку інвестори – фізичні та юридичні особи сподіваються мати у своїй власності частину капіталу (активів) підприємств, який принесе їм очікувані доходи. Тому капітал слід вважати боргом підприємств (товариств) інвесторам і, відповідно, мірою його відповідальності перед ними.

На момент утворення підприємства (товариства) формується статутний капітал за рахунок вкладень у підприємство, які можуть складатися з вартості матеріальних цінностей, об'єктів права, фінансових активів та грошових коштів, які належать фізичним чи юридичним особам, або грошових коштів, отриманих акціонерними товариствами від продажу акцій акціонерами. Вартістю отриманих активів підприємство володіє на правах власності або повного господарського відання.

На цьому етапі підприємства (товариство) ще не має зовнішньої заборгованості, тому його статутний капітал визначається відповідно до чинного законодавства власним капіталом, який дорівнює вартості активів [15].

Третій підхід до визначення суті капіталу можна знайти у працях І.О. Бланка, Г.П. Ляшенко та А.Б. Гончарова.

Як вважає один з представників третього напрямку Г.П. Ляшенко, капітал – це багатство (цінні папери, грошові засоби, матеріальне майно), що використовується для його власного збільшення.

Капітал - це економічна категорія, яка відома вже давно, але набула нового змісту в умовах ринкових відносин.

Економічна сутність капіталу визначається такими його характеристиками:

- капітал підприємства є основним фактором виробництва;
- капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, що забезпечують дохід;
- капітал є головним джерелом формування добробуту його власників;
- капітал підприємства є головним виміром його ринкової вартості;
- динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності.

Обґрунтування даних характеристик капіталу наведено в таблиці 1.1.

Під загальним поняттям «капітал підприємства» розуміють різні його види за найважливішими класифікаційними ознаками (за належністю підприємству, за цілями використання, за формами і об'єктом інвестування, за формами власності тощо) [22].

До представників цього напрямку можна віднести також І.О. Бланка, який приділяв значну увагу вивченню капіталу як економічної категорії.

Автором проведено огляд найсуттєвіших характеристик капіталу, що показує, наскільки багатоаспектною з теоретичних та прикладних позицій є ця економічна категорія. При цьому всі розглянуті характеристики, що відображають особливості функціонування капіталу з різних сторін, тісно взаємопов'язані та вимагають комплексного відображення при визначенні його економічної сутності. З урахуванням розглянутих І.О. Бланком основних характеристик економічна сутність капіталу в узагальненому вигляді сформульована так: капітал представляє собою накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі коштів та реальних капітальних товарів, що

залучається його власником до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання прибутку, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності [4].

Таблиця 1.1

Характеристика капіталу підприємства

Характеристика капіталу підприємства	Обґрунтування характеристики капіталу підприємства
1. Капітал підприємства є основним фактором виробництва	<p>В економічній теорії виділяють три основних фактори виробництва, які забезпечують господарську діяльність підприємств:</p> <ul style="list-style-type: none"> – капітал; – земля та інші природні ресурси; – трудові ресурси. <p>У системі даних факторів виробництва капіталу відводиться пріоритетна роль, оскільки він об'єднує всі фактори в єдиний виробничий комплекс.</p>
2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід	<p>У даній своїй якості капітал може виступати ізольовано від виробничого фактора – у формі позикового капіталу, який забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності</p>
3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників	<p>Капітал забезпечує необхідний рівень добробуту його власників як у поточному, так і в перспективному періодах. Частина капіталу, яка спрямована на задоволення поточних чи перспективних потреб його власників, перестає виконувати функцію капіталу. Капітал, який накопичується, повинен задовольнити потреби його власників у перспективному періоді, тобто формує рівень майбутнього їх добробуту</p>
4. Капітал підприємства є головним виміром його ринкової вартості	<p>У даній якості, перш за все, виступає власний капітал підприємства, який визначає обсяг його чистих активів. Разом з тим, обсяг власного капіталу, який використовує підприємство, одночасно характеризує і потенціал залучення ним позикових фінансових засобів, які забезпечують отримання додаткового прибутку. У сукупності з іншими, менш значимими факторами, формується база оцінки ринкової вартості підприємства</p>
5. Динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності	<p>Здатність власного капіталу до зростання високими темпами характеризує високий рівень формування і ефективний розподіл прибутку підприємства, його спроможність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. І навпаки, зниження обсягу власного капіталу є, як правило, наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства</p>

Капітал підприємства характеризується не тільки своєю багатоаспектною сутністю, але і багатоманітністю видів, у яких він перебуває. Окремі види капіталу підприємство систематизовано за деякими ознаками та відображено на рис. 1.1.

Усе вищезазначене засвідчує різновекторність, багатоаспектність капіталу, а також його неоднорідність, що відображається також у його основних характеристиках.

На підставі проведеного огляду можна дати визначення капіталу, яке, на мою думку, охоплює найважливіші характеристики категорії, яку було розглянуто.

Отже, капітал – це запас економічних благ у формі грошових коштів, ресурсів та засобів, що накопичений шляхом заощаджень і залучається його власником до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання прибутку, які функціонують в економічній системі на підставі ринкових принципів і пов'язані з факторами часу, ризику і ліквідності. Капітал є головним вимірником вартості підприємства та за умови ефективного його використання здатний до самозростання.

Основною метою процесу формування капіталу підприємства є задоволення потреб у придбанні необхідних активів та оптимізація структури підприємства з точки зору забезпечення ефективного використання активів. Тому, маючи на увазі цю мету, процес формування капіталу підприємства базується на наступних принципах (рис. 1.2) [1].

Капітал підприємства класифікують за різними ознаками, але найбільш важливим є поділ капіталу за джерелами формування. Відповідно до класифікації за джерелами формування, капітал підприємства поділяють на власний та позиковий (рис. 1.3).

Усе вищезазначене свідчить про багатоаспектність та неоднорідність капіталу, що відображається і у основних його характеристиках, серед яких доцільно відзначити:

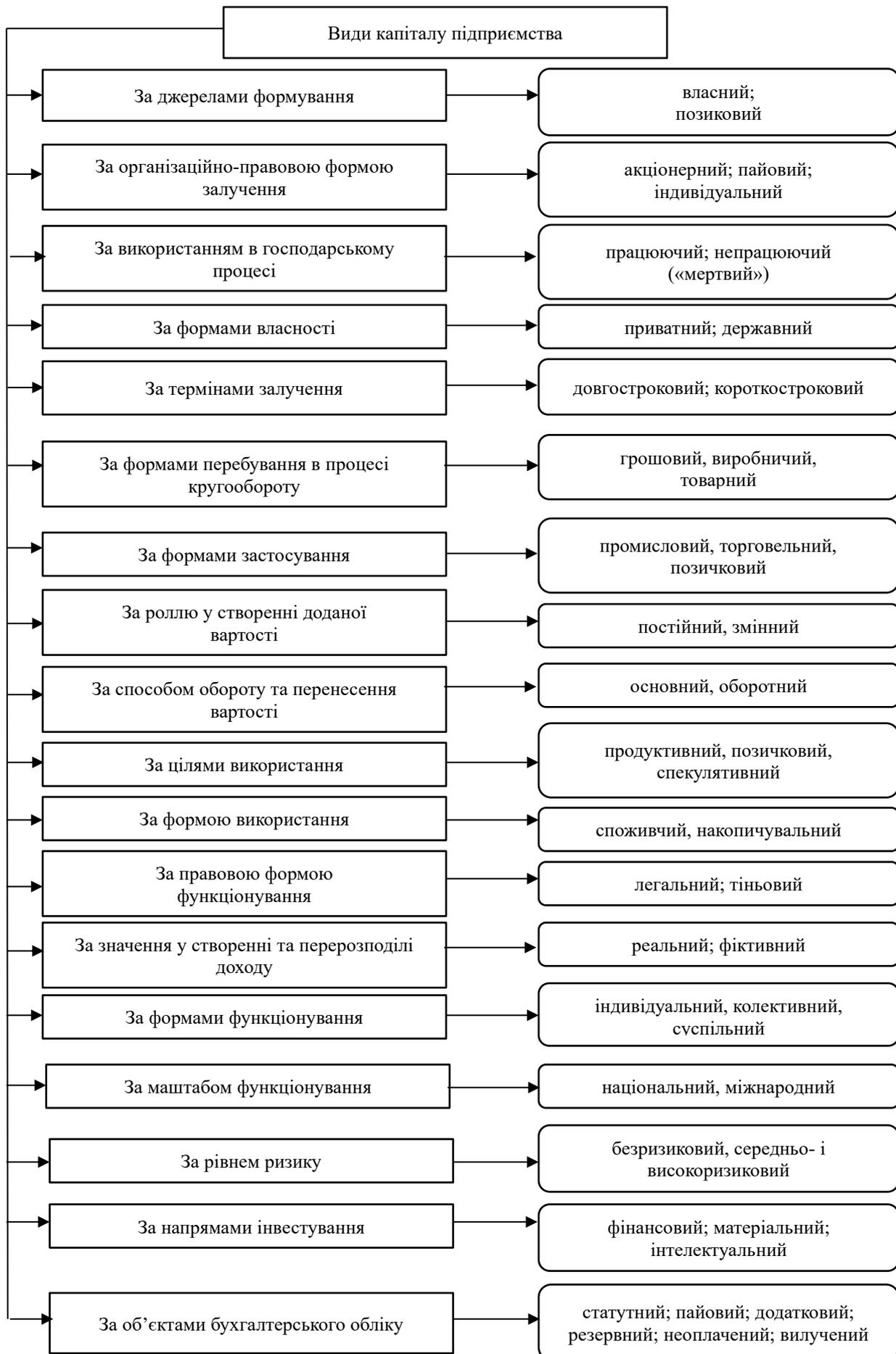

Рис. 1.1. Класифікація капіталу підприємства

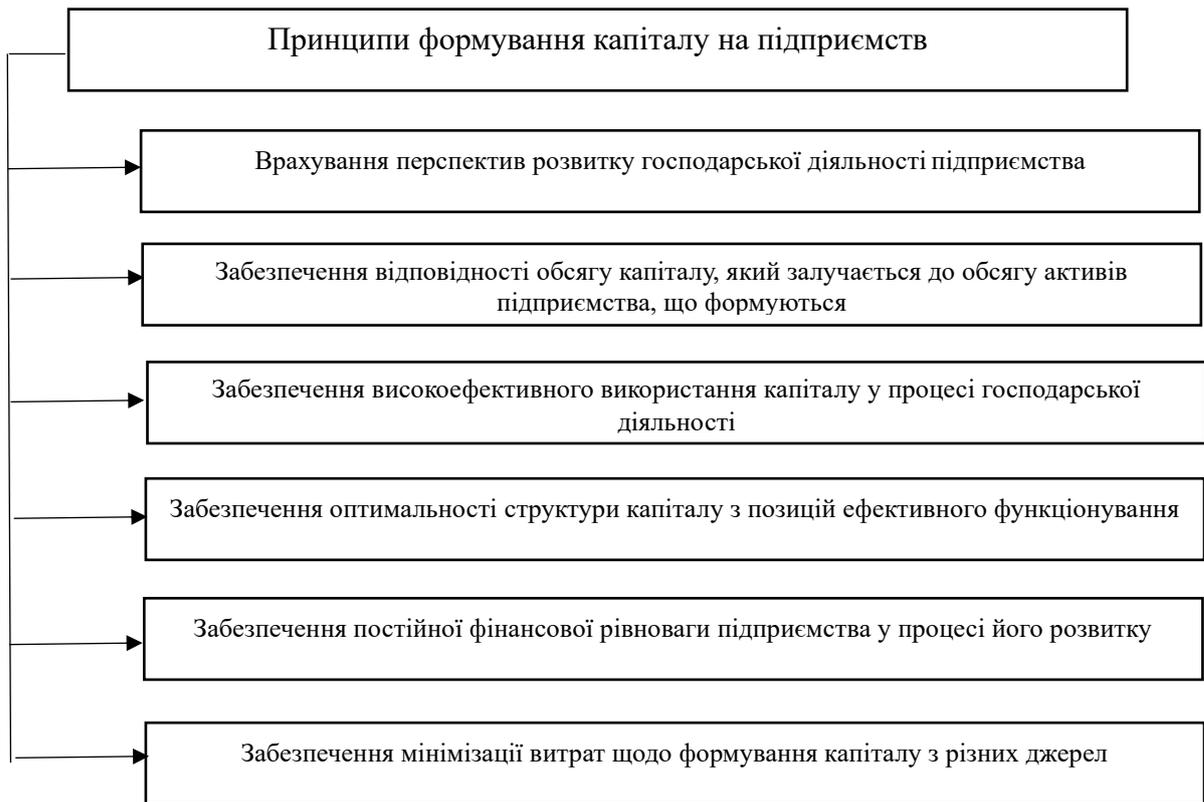

Рис. 1.2. Принципи формування капіталу підприємства

1. Капітал – це основний фактор виробництва, який виконує пріоритетну роль та об’єднує усі інші фактори виробництва у єдиний виробничий комплекс.

2. Капітал є об’єктом власності і розпорядження. Його можна позичити, придбати, продати, інвестувати.

3. Капітал – джерело доходу. Саме ця характеристика капіталу надає йому такого значення та фокусує погляди науковців і практиків на багатогранності його форм та проявів.

4. Капітал є джерелом добробуту його власників, які завжди турбуються про збереження свого капіталу та його примноження.

5. Капітал – це вимірник ринкової вартості підприємства.

6. Капітал є носієм фактора ліквідності та ризику. Рівень ризику прямо пропорційний до дохідності капіталу [23].

7. Капітал є важливою компонентою системи визначення показників ефективності господарської діяльності підприємства [3].

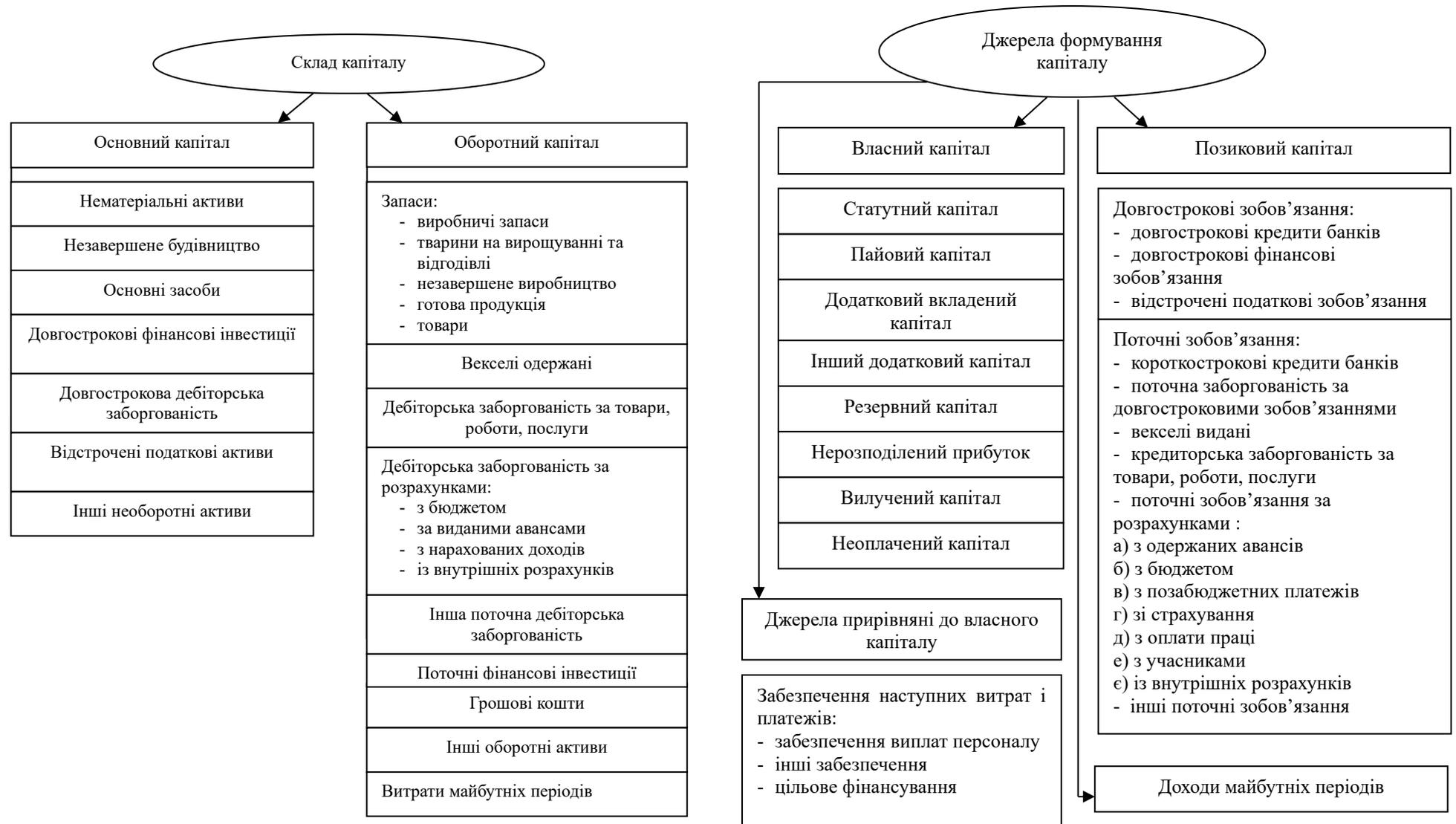

Рис.1.3. Склад та джерела формування капіталу підприємства

1.2. Сутність та базові положення системи управління капіталом підприємства

Окреслені підходи до сутності та виокремлених основних характеристик капіталу суб'єктів підприємництва підкреслює складність та важливість управління ним з метою забезпечення ефективного розвитку підприємства, підвищення рівня його конкурентоспроможності та утримання успішних позицій на ринку. Загалом під поняттям управління капіталом прийнято розуміти систему методів та принципів розроблення та прийняття керівниками управлінських рішень. Реалізація таких рішень спрямована насамперед на формування оптимальної структури капіталу підприємства з різних джерел та з забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності [6].

На сучасному етапі розвитку економічної науки поняття «управління капіталом підприємства» трактується по-різному, деякі підходи до розуміння сутності цього поняття узагальнено у табл. 1.2.

Таким чином, управління капіталом підприємстві – це комплекс методів та принципів розроблення та реалізації управлінських рішень, які пов'язані з формуванням оптимальної структури та вартості джерел фінансування (пасивів) з метою підвищення рентабельності капіталу та здатності підприємства виплачувати дохід кредиторам та співвласникам (акціонерам) підприємства.

На думку Лубкея Н.П.: «управління капіталом підприємства є постійним та безперервним процесом, який потребує постійну увагу та комплексний підхід. Загалом у системі управління капіталом підприємства виділяють дві функціональні складові: управління формуванням капіталу та управління використанням капіталу». Вказані підсистеми мають тісний взаємозв'язок, та підпорядковуються єдиній політиці управління капіталом суб'єкта господарювання [7].

Система управління капіталом підприємства також базується на ряду принципів, серед яких варто виділити наступні (рис.1. 4):

Таблиця 1.2

Підходи до трактування сутності поняття «управління капіталом підприємства»

Автор (и) / Джерело	Визначення
Домбровська С.О. Дробот Я.В., Туча В.О.	Управління капіталом підприємства — це система підходів і методів обґрунтування та втілення управлінських рішень, спрямованих на визначення оптимальних розмірів його обсягу та структури, а також ефективного його залученням із різноманітних джерел і в різних формах для здійснення підприємницької діяльності [13; 14].
Лубкей Н.П.	Управління капіталом – вплив суб’єкта управління (підприємства) на об’єкт управління (капітал) у процесі реалізації господарської діяльності підприємства, спрямований на найбільш ефективне використання капіталу [7]
Бланк І.О.	Управління капіталом – це система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов’язаних з оптимальним його формуванням із різних джерел і забезпеченням їх ефективного використання в різних видах господарської діяльності підприємств [15].
Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В.	Управління капіталом являє собою систему методів і принципів реалізації та розроблення управлінських рішень [1].
Квасовський О.Р., Кнейслер О.В., Ніпіаліді О.Ю.	Управління капіталом підприємства – це управління структурою та величиною джерел фінансування (зобов’язань) з метою підвищення рентабельності власного капіталу та здатності підприємства здійснювати виплати з доходу кредиторам та їх власникам [4].

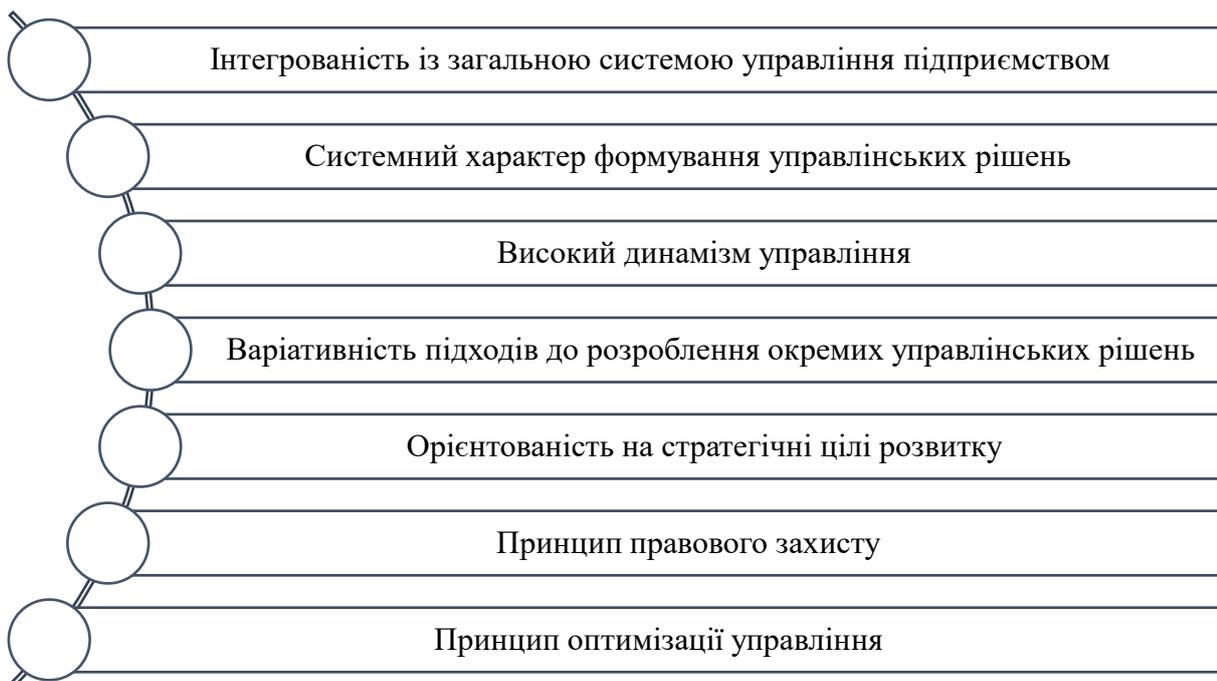

Рис. 1.4. Принципи системи управління капіталом підприємства

1. Інтегрованість із загальною системою управління підприємством. Фінансування та забезпечення ефективності всіх сфер функціонування підприємства нерозривно пов'язане з формуванням капіталу, зміною його обсягу, структури, вартості та дохідності. Управління формуванням і функціонуванням капіталу має тісний взаємозв'язок з такими видами функціонального менеджменту, як фінансовий, інвестиційний, виробничий, операційний, інноваційний, антикризовий, менеджмент персоналу. Цей факт визначає необхідність органічної інтегрованості менеджменту капіталу з іншими функціональними підсистемами і загальною системою управління підприємством.

2. Системний характер формування управлінських рішень. Усі управлінські рішення у сфері менеджменту капіталу впливають на кінцеві результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Тому управління формуванням і функціонуванням капіталу підприємства має розглядатись як комплексна функціональна система, яка здійснює процес управління, забезпечує розроблення та взаємозв'язок управлінських рішень, кожне з яких впливає на результативність підприємницької діяльності.

3. Високий динамізм управління. Ефективні управлінські рішення у сфері менеджменту капіталу, які були розроблені й реалізовані в попередніх періодах, не завжди можуть бути повторно використані на наступних етапах розвитку підприємства. Це пов'язано з високою динамікою факторів зовнішнього середовища, і передусім на ринку капіталу. Крім того, змінюються умови функціонування підприємства, особливо на етапах зміни фази життєвого циклу. Тому системі управління капіталом має бути притаманна висока гнучкість, яка враховувала б потенціал формування власних фінансових ресурсів, темпи економічного розвитку, рівень конкурентоспроможності, форми організації виробничої і фінансової діяльності, фінансовий стан, рівень сприйнятливості до нововведень та інші параметри підприємства.

4. Варіативність підходів до розроблення окремих управлінських рішень. Реалізація цього принципу передбачає, що підготовка кожного управлінського

рішення у сфері формування структури та напрямів використання капіталу підприємства має враховувати альтернативні можливості дій. За наявності альтернативних проектів вибір повинен базуватися на системі критеріїв, які визначають фінансову ідеологію, стратегію або політику підприємства. Система таких критеріїв у сфері формування та функціонування капіталу встановлюється підприємством самостійно.

5. Орієнтованість на стратегічні цілі розвитку. Якими б ефективними не були проекти з погляду менеджменту капіталу, вони мають бути відхилені, якщо суперечать місії або стратегічним напрямам розвитку підприємства.

6. Принцип правового захисту. Реалізація цього принципу вимагає від керівників прийняття управлінських рішень у сфері формування і функціонування капіталу відповідно до нормативно-правової бази України.

7. Принцип оптимізації управління. Система формування та функціонування капіталу еволюційно розвивається, вдосконалюється, що, у свою чергу, спричиняє впорядкованість елементів цієї системи. Своєчасна обробка інформації про внутрішні бізнес-процеси на підприємстві дає змогу приймати кваліфіковані управлінські рішення, вдосконалювати внутрішньосистемні зв'язки, підвищувати ефективність взаємодії з зовнішнім середовищем. Оптимізація процесу управління зумовлює вдосконалення структури капіталу, підвищення його функціональних можливостей [25].

Головна мета управління формуванням капіталу полягає в тому, щоб максимізувати ринкову вартість підприємства і забезпечити добробут його власників в поточному та майбутньому періодах.

Для досягнення головної мети процес менеджменту капіталу має бути спрямований на розв'язання таких завдань:

- формування достатнього обсягу капіталу, який би забезпечував реалізацію запланованих інвестиційних проектів та необхідні темпи економічного зростання;

- забезпечення умов досягнення максимальної дохідності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику;

- забезпечення мінімізації рівня фінансового ризику за умови очікуваного рівня дохідності капіталу;
- мінімізацію середньозваженої вартості капіталу підприємства;
- забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;
- забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;
- забезпечення достатнього рівня фінансової гнучкості;
- забезпечення умов виконання зобов'язань контрагентами;
- забезпечення високого рівня кваліфікації та відповідальності фінансових менеджерів;
- оптимізацію розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання;
- оптимізацію обороту капіталу;
- забезпечення своєчасного процесу реінвестування капіталу [44].

Весь спектр завдань менеджменту формування та функціонування капіталу тісно взаємопов'язаний, хоч окремі з них мають різноспрямований характер. Тому в процесі управління саме формуванням капіталу окремі завдання мають бути узгоджені між собою для максимально ефективної реалізації основної мети. Ранжування окремих завдань управління доцільно здійснювати за рівнем пріоритетності, виходячи з позицій розвитку підприємства і фінансового менталітету його власників або менеджерів.

Реалізацію своєї головної мети й завдань система управління капіталом забезпечує шляхом виконання визначених функцій (рис. 1.5).

Ці функції, враховуючи складність системи управління капіталом, слід поділяти на дві групи: функції управління капіталом підприємства як системи управління та функції управління формуванням капіталу як особливої сфери управління підприємством.

Пропоновану класифікацію функцій та їх змістове наповнення доцільно покласти в основу системи менеджменту капіталу. У сучасній економічній

літературі до функцій управління формуванням та функціонуванням капіталу як підсистеми, що здійснює процес управління, відносять [13]:

Рис.1.5. Функції системи управління формуванням капіталом підприємства

- розроблення стратегії формування (функціонування) капіталу;
- створення ефективних інформаційних систем управління формуванням і функціонуванням капіталу підприємства;
- діагностику різних аспектів фінансової діяльності підприємства, які пов'язані з формуванням і функціонуванням капіталу;
- маркетингові дослідження тенденцій і перспектив розвитку внутрішнього та зовнішнього ринків капіталу;
- планування показників формування і функціонування капіталу підприємства;

- розроблення дієвої системи стимулювання реалізації прийнятих управлінських рішень у сфері менеджменту формування і функціонування капіталу;

- здійснення ефективного контролю за реалізацією прийнятих управлінських рішень;

- розроблення дієвої системи оціночних критеріїв для прийняття обґрунтованих рішень та встановлення спеціальних обмежень щодо структури капіталу [10].

До функцій менеджменту капіталу як підсистеми, якою управляють, на наш погляд, можна віднести такі:

- управління формуванням капіталу в процесі створення підприємства;

- управління формуванням капіталу в процесі розвитку підприємства;

- управління залученням капіталу з різних джерел;

- управління середньозваженою вартістю капіталу;

- управління структурою капіталу;

- управління фінансовими ризиками, які пов'язані з формуванням капіталу;

- управління функціонуванням капіталу в операційній діяльності підприємства;

- управління функціонуванням капіталу в інвестиційній діяльності підприємства [17].

1.3. Структурні елементи системи управління капіталом підприємства

Процес управління формуванням капіталу підприємства потребує розробки сучасного механізму. Механізм управління капіталом є сукупністю основних елементів дії на процес розробки й реалізації управлінських рішень в сфері формування і використання капіталу підприємства [17].

Система управління капіталом реалізує свою головну мету й основні завдання шляхом здійснення певних функцій. Ці функції можна поділити на дві основні групи:

- 1) характерні для будь-якого процесу управління;
- 2) специфічні функції системи управління капіталом.

У першій групі функцій системи управління капіталом основними є:

1. Розробка стратегії формування і використання капіталу підприємства.
2. Створення ефективних інформаційних систем управління капіталом. У процесі реалізації цієї функції мають бути сформовані зовнішні і внутрішні джерела інформації щодо формування і використання капіталу, організують постійний моніторинг основних параметрів капіталу підприємства і кон'юнктури ринку капіталу.

3. Аналіз капіталу.

4. Планування капіталу.

5. Розробка дієвої системи стимулювання реалізації прийнятих управлінських рішень в області формування і використання капіталу.

6. Контроль за реалізацією прийнятих управлінських рішень в області формування і використання капіталу [19].

У групі специфічних функцій системи управління капіталом основними є:

1. Визначення загальної потреби в капіталі в процесі створення підприємства.

2. Управління середньозваженою вартістю капіталу.

3. Управління структурою капіталу.

4. Управління формуванням власного капіталу підприємства в процесі його розвитку.

5. Управління залученням позикового капіталу.

6. Управління використанням капіталу в операційній діяльності підприємства.

7. Управління використанням капіталу в інвестиційній діяльності підприємства [14].

Процес управління капіталом підприємства базується на певному механізмі. Механізм управління капіталом є сукупністю основних елементів дії на процес розробки і реалізації управлінських рішень в області формування і використання капіталу підприємства.

У структуру механізму управління капіталом підприємства входять такі елементи, що наведені на рис.1.6.

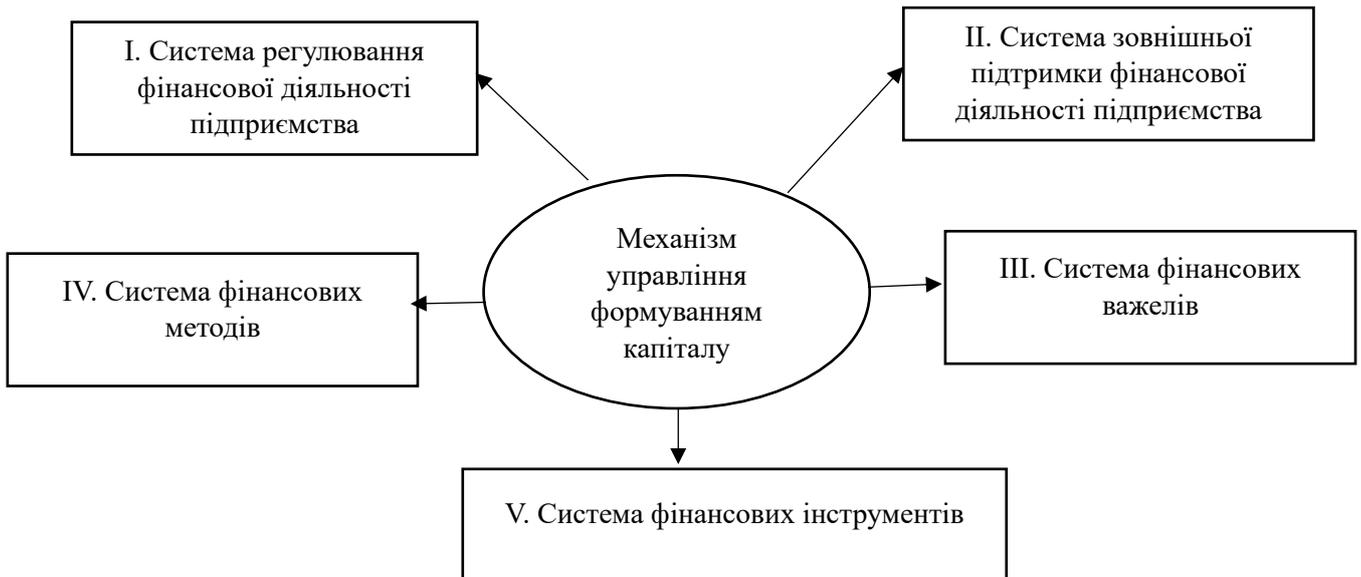

Рис.1.6. Механізм управління капіталом підприємства

Кожна з зазначених систем механізму управління формуванням капіталу підприємств включає набір складових та елементів, а саме:

1) система регулювання фінансової діяльності підприємства:

– державне нормативно-правове регулювання у сфері використання капіталу: податкове регулювання використання капіталу в операційно-інвестиційних процесах, норм і методів амортизації основних засобів та нематеріальних активів, порядку формування інформаційної бази управління капіталом;

– ринковий механізм регулювання фінансової діяльності підприємства формується насамперед у сфері ринку капіталу в розрізі видів і сегментів: попит і пропозиція на такому ринку формують рівень цін і котирувань у окремих видах

і формах капіталу та визначають ефективність використання окремих інструментів, середню норму прибутковості й середньо-ринковий рівень ризику;

– внутрішній механізм регулювання окремих аспектів фінансової діяльності підприємства: формується в межах підприємства, регламентуючи оперативні управлінські рішення з питань використання капіталу – частина таких аспектів регулюється вимогами статуту підприємства, окремі аспекти регулюються розробленими на підприємстві фінансовою стратегією і фінансовою політикою за напрямками управління капіталом [25].

2) система зовнішньої підтримки фінансової діяльності підприємства:

– державне та інші зовнішні форми фінансування підприємства: із системи державного бюджету, позабюджетних (цільових) фондів та різних інших недержавних фондів для сприяння розвитку бізнесу); корпоративні кредити; лізинг (оренда); страхування; інші форми зовнішньої підтримки фінансової діяльності суб'єкта.

3) система фінансових важелів:

– основні чинники в процесі прийняття й реалізації управлінських рішень для формування і використання капіталу підприємства: ціна, відсоток, прибуток, чистий грошовий потік, дивіденди, пені, штрафи, неустойки та інші економічні важелі.

4) система фінансових методів:

– основні способи і прийоми, за допомогою яких здійснюють обґрунтування та контроль управлінських рішень стосовно управління капіталом: балансовий метод, економіко-математичні методи, метод техніко-економічних розрахунків, економіко-статистичні методи, методи експертних оцінок (експертні методи), методи дисконтування та нарощування вартості, методи диверсифікації, методи хеджування та ін [34].

5) система фінансових інструментів:

– контрактні зобов'язання, що забезпечують механізм реалізації окремих управлінських рішень підприємства для формування та використання капіталу й фіксують його фінансові відносини з іншими економічними суб'єктами: платіжні

інструменти (платіжні доручення, чеки, акредитиви тощо), кредитні інструменти (договори про кредитування, векселі тощо), депозитні інструменти (депозитні договори, депозитні сертифікати тощо), інструменти інвестування (акції, інвестиційні сертифікати тощо), страхові інструменти (страховий договір, страховий поліс) та інші види [5].

Ефективний механізм управління капіталом дозволяє в повному обсязі реалізувати цілі і завдання, що стоять перед ним, сприяє результативному здійсненню функцій цього управління.

Процес управління капіталом суб'єкта господарювання здійснюється у визначеному порядку за етапами, що наведені на рис. 1.7.

Рис. 1.7. Основні етапи управління капіталом підприємства

Перший етап передбачає оцінювання сукупного обсягу капіталу суб'єкта господарювання, що формується, темпів змін порівняно з попереднім періодами, відповідність суми власних та позикових фінансових ресурсів розміру як необоротних, так і оборотних активів; аналіз джерел формування капіталу, частки складових елементів у загальному обсязі капіталу підприємства; оцінювання вартості кожного елементу капіталу. Основними методами аналізу капіталу суб'єктів господарювання є горизонтальний і вертикальний аналізи, порівняльний та коефіцієнтний аналізи, а також інтегральний аналіз [64].

Коефіцієнтний аналіз є найбільш поширеним методом аналізу ефективності управління капіталом суб'єкта підприємництва, який застосовується різними групами користувачів, зокрема власниками, менеджерами, інвесторами, кредиторами. До основних груп коефіцієнтного аналізу капіталу підприємства належать показники структури джерел фінансування капіталу, коефіцієнти оборотності капіталу, показники рентабельності капіталу [11].

На другому етапі проводиться аналіз вартості всіх елементів капіталу за джерелами їх залучення, а потім визначаються необхідність та доцільність їх використання у наступному періоді [12].

Третій етап передбачає розрахунок планових показників щодо формування капіталу для фінансування активів суб'єкта господарювання.

Четвертий етап передбачає оптимізацію капіталу суб'єкта господарювання, а саме визначення найбільш оптимального співвідношення складових елементів капіталу. Оптимальною є структура капіталу, яка передбачає таке співвідношення власних та позикових фінансових ресурсів, яке забезпечує найбільш оптимальне поєднання фінансового ризику та прибутковості й сприяє максимізації ринкової вартості підприємства.

На п'ятому етапі відбуваються розроблення та прийняття рішень, що стосуються залучення необхідних розмірів фінансових ресурсів із різних джерел задля формування сукупного обсягу капіталу підприємства.

Реалізація вищенаведених етапів сприяє підвищенню рівня управління капіталом та ефективності функціонування підприємства загалом.

Висновки до розділу 1

В ході аналізу було встановлено, що економічна сутність капіталу полягає у наступному: капітал підприємства – це загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів з метою отримання прибутку.

Капітал є багатогранною, динамічною та неоднорідною структурою. Зважаючи на надважливе його значення для функціонування кожного підприємства, необхідно налагодити ефективну систему управління капіталом, яка повинна базуватись на відповідних принципах. Управління капіталом має бути систематичним, комплексним та обґрунтованим. У певний період часу підприємству слід формулювати чіткий перелік завдань управління капіталом, реалізацію яких покладено на служби фінансового менеджменту

Таким чином капітал відіграє велику роль в економічному розвитку підприємства і в забезпеченні інтересів держави, власників і персоналу виступає головним об'єктом фінансового управління підприємством. Сутність останнього полягає в обґрунтуванні потреби та раціональних джерел формування та забезпечення ефективного використання капіталу підприємства.

Управління капіталом передбачає вплив на його обсяги та структуру, визначення джерел формування капіталу, що загалом націлено на підвищення ефективності його використання. Для успішної реалізації стратегії управління капіталом підприємству необхідно забезпечити відповідний механізм управління ним, чітко визначити цілі та здійснювати контроль за їх досягненням, що допоможе оптимізувати структуру капіталу та забезпечить зростання капіталовіддачі.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Методичні підходи до формування та використання капіталу підприємства

Оптимізація процесу формування та використання капіталу підприємства є головною метою в управлінні капіталом, при цьому важливим завданням є визначення ефективної форми організації підприємства з урахуванням умов і особливостей його діяльності.

Досягнення стратегічних цілей підприємства не можливе без формування належної системи управління капіталом підприємства, завданням якої є контроль та своєчасне коригування структури капіталу, для отримання максимального прибутку та забезпечення фінансової стійкості.

Управління капіталом включає в себе методи та принципи розроблення та досягнення управлінських рішень, що пов'язані з: визначенням обсягу і структури капіталу, що є оптимальним для підприємства; розгляду та обміркування джерел і форм залучення капіталу на стадії його формування.

Завданням стратегічного управління капіталом є довгострокова конкурентна привабливість підприємства та розширення ринків збуту, що сприяє стабільному отриманню прибутку.

Для ефективного управління капіталом треба визначити основну мету діяльності підприємства, розробити стратегію та відповідні їй заходи, визначити відповідальні організаційні структури та менеджерів, які забезпечують досягнення головних цілей функціонування підприємства [33].

Не існує типового або уніфікованого для будь-якого підприємства ефективного співвідношення між позиковим та власним капіталом підприємства. Але перевищення позикового капіталу над власним призводить до залежності підприємства від кредиторів та його низької платоспроможності. Якщо зменшити

об'єм продажу продукції підприємства, то це призведе до зменшення прибутку, тобто до зменшення самого капіталу. Неможливість керівництва точно відслідкувати рух капіталу призводить до спекуляції ним і його зменшення [35].

Основними у виборі методики аналізу формування та використання капіталу підприємства мають стати принципи: комплексності – максимальне врахування можливих процедур, технологій, прийомів, методів, які використовуватимуться у процесі аналізу; системного характеру – оцінка процесу аналізу як впорядкованої сукупності методів, підходів, способів, прийомів, технологій, взаємопов'язаних між собою і зі зовнішнім середовищем, які володіють певною структурою та ієрархією; мінімізації ризиків недостовірної оцінки – передбачає реалізацію процедур оцінки, що дозволяють: звести до мінімуму ймовірність виникнення помилок при проведенні грошових розрахунків; усунути можливі втручання та фальсифікації, через які недобросовісні виконавці можуть вплинути на кінцевий результат; об'єктивності – достовірність та точність у відображенні реальної інформації у процесі оцінки, що використовується для подальшого аналізу.

Аналіз наукових праць дав змогу простежити, що методологія оцінки оптимальності структури наявного капіталу підприємства складається з трьох основних послідовних етапів:

- 1) проведення аналізу фінансових показників структури капіталу;
- 2) встановлення комплексних рішень щодо оптимізації структури капіталу;
- 3) розроблення дієвої концепції накопичення власного капіталу [42].

Аналіз фінансових показників капіталу будь-якого підприємства можливий найперше шляхом проведення оцінки його складу та структури, простеження тенденцій зміни складових капіталу та джерел, які його утворюють. Інформаційною базою для проведення аналізу складу та структури капіталу вітчизняного підприємства є форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), форма № 2 Звіт про фінансові результати, а також форма № 5 Примітки до річної

фінансової звітності. На основі розрахунку деяких коефіцієнтів за даними, що наведені у вищезазначених формах, визначається рівень ділової активності підприємства, його фінансової стійкості та рентабельності. Фінансовий стан та стабільність значною мірою залежать від того, наскільки доцільно вкладено капітал у активи.

В Україні була зроблена спроба реформування бухгалтерського обліку, проте діюча форма Балансу ще не зовсім відповідає міжнародним вимогам. Зокрема, структура пасиву балансу не збігається з інтересами користувачів інформації щодо ліквідності підприємства, ступеня забезпечення зобов'язань підприємства перед кредиторами, розміру капіталу підприємства [21].

Фінансовий аналіз покликаний оцінити існуючий фінансовий стан суб'єкта господарювання, забезпечити оптимізацію джерел формування його капіталу, виявити невикористані можливості росту та спрогнозувати майбутній фінансовий стан.

В економічній літературі серед вчених не існує єдиного підходу до проведення фінансового аналізу. Крім того, особливістю вітчизняної практики фінансового аналізу є розробленість методики аналізу використання капіталу, та майже повна відсутність напрацювань у сфері формування капіталу, що було зумовлено централізованим розподілом ресурсів в нашій державі. Тому виникла необхідність визначити порядок проведення аналізу формування капіталу підприємства [17].

Ступінь обґрунтованості визначеної структурно-логічної схеми дослідження процесу формування капіталу підприємства може бути визначений лише шляхом практичного застосування запропонованої аналітичної методики на прикладі конкретних підприємств.

Глибоке розуміння процесу формування капіталу тісно пов'язане з визначенням фінансового стану підприємства та пошуку можливостей його поліпшення. Оскільки однією з цілей аналізу формування капіталу є оцінка фінансового ризику (ризика ліквідності), то для її досягнення в процесі аналізу

вивчаються джерела утворення капіталу, його структура, надійність, терміновість використання, рівень самофінансування та інші аспекти [23].

Отримані результати дозволяють побачити, які джерела фінансування діяльності використовує підприємство, наскільки фінансово ризиковою є така структура джерел формування капіталу для інвесторів і як це впливає на ефективність господарської діяльності.

Аналіз структури капіталу рекомендується розпочинати із загальної оцінки динаміки капіталу за досліджуваний період й оцінки зміни співвідношень власного та позиченого капіталу. Це дозволяє виявити ризиковість структури капіталу та її вплив на ефективність здійснення господарської діяльності.

Оцінка структури капіталу може здійснюватися за допомогою як абсолютних, так і відносних показників. Однак в умовах інфляції реальний стан об'єктивніше відобразатиметься за допомогою відносних показників.

За умов ринкової економіки, коли господарська діяльність підприємства та його розвиток здійснюються за рахунок самофінансування, важливого значення набуває аналітична характеристика фінансової залежності підприємства [23].

За допомогою показників обсягів оборотного капіталу, чистого оборотного капіталу, власного оборотного капіталу, коефіцієнта забезпеченості матеріальних запасів власним оборотним капіталом, коефіцієнта забезпеченості підприємства власними коштами, коефіцієнта маневрування, коефіцієнта чистого оборотного капіталу необхідно дослідити й оцінити адекватність вибору джерел формування капіталу структурі активів підприємства та ступінь сприйняття ризику керівництвом підприємства для застосування відповідної політики фінансування.

Результати аналізу структури капіталу, показників фінансової стійкості та платоспроможності, оцінки показників оборотного капіталу є свідченням ефективності використання наявних коштів і передумовою визначення доцільності їх використання для підвищення рентабельності власного капіталу [24].

Для підвищення ефективності роботи підприємств й обґрунтування управлінських рішень доцільно провести оцінку структури капіталу з точки зору його вартості. Показником такої оцінки є показник середньозваженої вартості капіталу, який визначається як середня арифметична зважена величина вартості окремих елементів капіталу.

Витрати на відшкодування вартості позиченого капіталу є абсолютним виразом середньозваженої вартості капіталу підприємства та в сукупності з амортизаційними виплатами мають безпосередній вплив на розмір прибутку від звичайної діяльності, показники ліквідності та платоспроможності підприємства.

Одним із найбільш актуальних питань в сфері формування капіталу підприємства є визначення такої його структури, яка б дозволила досягнути основної мети діяльності підприємства [18].

Методика обчислення оптимальної структури капіталу підприємства орієнтована на відповідний рівень обсягу реалізації продукції та не дозволяє визначити максимально допустимий обсяг капіталу, що формується із короткотермінових джерел. Зважаючи на це, для обґрунтування вибору оптимальної структури капіталу при коливанні рівня обсягу реалізації, вводиться загальний коефіцієнт еластичності, який відображає вплив зміни обсягу реалізації продукції на зміну показника рентабельності власного капіталу. Допустимий розмір короткотермінового капіталу визначається виходячи з межі платоспроможності [17]. Узагальнену порівняльну характеристику кількох методів та підходів щодо оптимізації структури капіталу за критеріями рентабельності зображено у табл. 2.1 [19].

Для визначення доцільності застосування оптимальної структури капіталу, обчисленої за статичним підходом при умові коливання обсягу необхідно ввести показник «межа байдужості», який показує такий рівень реалізації продукції, при якому рівень показника рентабельності власного капіталу залишається незмінним, незважаючи на джерела походження капіталу, що використовуються в фінансово-господарській діяльності підприємства.

Таблиця 2.1

Методи і підходи щодо оптимізації структури капіталу за критерієм
максимізації рентабельності капіталу

Підхід	Зміст	Критерій	Недоліки
Оцінка ефекту фінансового левериджу	Максимізація рентабельності за рахунок залучення кредитних коштів	ЕФВ → мах	Має короткочасний характер. Не враховує: - поділ позичкового капіталу на довгостроковий і короткостроковий; - внутрішню структуру капіталу на власний та позиковий; - вартість власного капіталу; - інфляцію.
Оцінка ефекту операційно-фінансового левериджу	Оптимізація структури капіталу шляхом визначення взаємозв'язку між валовим прибутком, операційними і фінансовими витратами та показниками чистого прибутку	ЕОФВ → мах	Носить короткостроковий характер. Не враховує: - розділення позикового капіталу на довгостроковий і короткостроковий; - внутрішню структуру власного і позикового капіталу; - вартість власного капіталу; - інфляцію. Потрібні додаткові обмеження
підхід ЕВІТ- EPS	Оптимізація структури капіталу шляхом визначення раціонального співвідношення джерел фінансування корпоративної діяльності, яке максимізує показник «чистого прибутку на акцію» порівняно з очікуваною величиною валового прибутку	EPS → мах	Має короткостроковий характер. Полягає в розгляді альтернативних варіантів фінансування, не враховуючи їх комбінацій. Ринкова вартість підприємства не максимізується, лише значення EPS. Не враховує: - розподіл позичкового капіталу на довгостроковий і короткостроковий; - внутрішню структуру власного і позикового капіталу; - вартість власного капіталу; - інфляцію. Можна бути оцінені лише альтернативні схеми фінансування

Ефективне управління капіталом слід ототожнювати не лише з контролем за його рухом, але й можливістю планування майбутньої потреби в ресурсах,

виявленню невикористаних внутрішніх резервів мобілізації капіталу. Тому наступним етапом дослідження є обґрунтування потреби підприємства в капіталі та виявлення факторів, що її визначають [31, 49].

Особливістю аналізу потреби підприємства в зовнішньому фінансуванні є розгляд явищ, процесів господарської діяльності з точки зору майбутнього, тобто перспективи розвитку. Така перспективна оцінка базується на фактах минулого та нинішнього фінансового стану суб'єкта господарювання, а її метою є знаходження ключових елементів, що найбільш ймовірно вплинуть на його майбутній фінансовий стан.

Необхідне проведення аналізу потреби в капіталі як логічного завершення аналізу формування капіталу. Здійснення досліджень в заданому напрямку виявляє предикативну роль результатів аналізу формування капіталу для фінансового планування.

Для прогнозування обсягу реалізації продукції було використано метод середньої геометричної застосовують вирівнювання динамічного ряду та побудовано лінію тренду. Щільність та надійність прогнозованих даних перевіряється за допомогою коефіцієнта кореляції і критеріїв Фішера та Стьюдента. На підставі цих даних за допомогою коефіцієнта еластичності прибутку від звичайної діяльності до вирахування фінансових витрат та оподаткування відносно змін в обсязі реалізації продукції були спрогнозовані фінансові результати від звичайної діяльності.

Для оптимального вибору джерел формування капіталу в необхідно дослідити зміну граничної вартості капіталу, що дає можливість оцінити вплив управлінських рішень на середньозважену вартість капіталу підприємства.

Гранична вартість капіталу є середньозваженою вартістю кожної нової гривні капіталу, яку отримує підприємство в своє розпорядження [67].

Для розрахунку потреби в капіталі пропонується застосування алгоритму розв'язку аналітичної задачі за розробленою методикою з метою забезпечення можливості здійснення розрахунків автоматизованим способом. Для цього автором запропоновано використовувати імітаційну модель розрахунку потреби

підприємства в капіталі, яка складається з дев'яти секторів: галузевого обсягу реалізації, виробництва, капіталу, цін, реалізації і витрат, фінансових результатів, оцінки ризику, вартості капіталу, потреби в додатковому капіталі [26].

Алгоритм розрахунку потреби в капіталі може бути доповнений макроекономічними прогнозами тенденцій розвитку та коливання кон'юнктури ринку, а запропонована імітаційна модель легко модифікується в оптимізаційну.

Існуючі методи оптимізації структури капіталу малоефективні, оскільки враховується тільки один показник, і необхідно враховувати набір показників, що відображають результати діяльності компаній.

Методика оптимізації цільової структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової прибутковості дозволяє знайти тільки оптимальне значення ефекту фінансового важеля. Якщо використовувати тільки його, то аспект достатності власних коштів для нормального функціонування компанії - її платоспроможність - може бути неприпустимо недооцінений.

Мінімізація середньозваженої вартості капіталу також веде до збільшення фінансових ризиків. Як і в попередньому методі, передбачається збільшення частки позикових коштів, вартість яких в основному нижче вартості власного капіталу.

На противагу цим двом методам мінімізація рівня фінансових ризиків має на меті підвищення фінансової стійкості компанії і незалежності від зовнішніх джерел фінансування, але не створює передумов для подальшого розвитку [81].

Отже, будь-яка методологія оптимізації структури капіталу вимагає подальших досліджень і удосконалень, оскільки результати аналізу можуть давати суперечливі дані.

Основним недоліком розглянутих однокритеріальних методів регулювання структури капіталу є те, що вони враховують обмежену кількість факторів. У сучасній науці не припиняються спроби знайти найбільш ефективний метод оптимізації для досягнення оптимального співвідношення структурних

елементів капіталу підприємств, щоб поспішити виконати вимоги відразу декількох критеріїв оптимізації [87].

2.2. Фінансово-економічний механізм формування капіталу підприємства

Формування оптимальної структури капіталу підприємства вимагає забезпечення найбільш ефективного співвідношення між рентабельністю капіталу та фінансовою стійкістю. Показником, який характеризує використання підприємством позикових засобів, що впливають на зміну коефіцієнта рентабельності капіталу, і дає змогу оцінити, на скільки відсотків змінюється чистий прибуток підприємства при умові зміни доходу (до сплати відсотку за кредитом та податкових платежів) на 1 відсоток виступає показник фінансового левериджу [20], який розраховується за формулою (2.1):

$$EФВ = \frac{A}{ВК} \times (ROE - CCA), \quad (2.1)$$

де ЕФВ – ефект фінансового важеля;

A – активи;

ВК – власний капітал підприємства;

ROE – рентабельність власного капіталу;

ССА – середньозважена вартість залученого капіталу.

Для оцінки ефективності залучення додаткових обсягів позикових коштів розраховуються показники економічної рентабельності (вальної рентабельності активів) та рентабельності власного капіталу. Валова рентабельність активів визначається за формулою (2.2):

$$R_A = \frac{ВП}{A}, \quad (2.2)$$

де ВП – сума валового прибутку (без урахування витрат на сплату відсотків за кредит);

A – середня сума активів підприємства.

Рентабельність власного капіталу визначають за формулою (2.3):

$$R_{\text{ВК}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}}, \quad (2.3)$$

де ЧП – сума чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків;

ВК – власний капітал підприємства [80].

Отже, використання методу фінансового левериджу при формуванні оптимальної структури капіталу підприємства забезпечує визначення такого співвідношення власних і позикових коштів, при якому ринкова вартість підприємства буде найвищою, що можливе при здійсненні ефективної господарської діяльності. У багатьох сучасних моделях управління капіталом підприємства та його структурою використовується показник «середньозважена вартість капіталу» (2.4):

$$WACC = \frac{D}{D + E} K_d + \frac{D}{D + E} K_e, \quad (2.4)$$

де D – загальна сума позикового капіталу, тис. грн.;

E – загальна сума власного капіталу, тис. грн.;

K_d – вартість позикового о капіталу, %;

K_e – вартість власного капіталу, %.

Саме мінімізація цього показника (WACC) є функцією мети для оптимізації його структури, що математично можна виразити формулою (2.5):

$$WACC = \frac{D}{D + E} K_d + \frac{D}{D + E} K_e \rightarrow \min, \quad (2.5)$$

Оскільки показник «середньозважена вартість капіталу» є результатом одночасної дії множини взаємопов'язаних чинників, то знаходження мінімально можливого його значення є завданням оптимізації всіх параметрів, які впливають на нього [22].

Для ефективного управління формуванням та використанням капіталу, керівництвом підприємства можуть застосовуватися різноманітні методики, у тому числі:

1) вибір політики щодо формування та використання окремих складових капіталу: резервного, додаткового, нерозподіленого прибутку;

2) використання можливостей фондового ринку для операцій з власними акціями, а також випуску облігацій;

3) пошук найбільш доцільних способів та проведення ефективної політики залучення коштів із позикових джерел;

4) розробка політики дивідендів, спрямованої на підтримку добробуту акціонерів [23].

Проводиться дослідження відповідності темпів приросту власного капіталу, темпів приросту активів та величини реалізованої продукції, загального обсягу власних фінансових ресурсів, розгляд джерел формування власного капіталу, динаміка частки власних капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів в передплановому періоді. Проводиться аналіз співвідношення зовнішніх та внутрішніх джерел фінансування власними фінансовими ресурсами та вартості залучення капіталу з різних джерел для оцінки достатності власного фінансового забезпечення в передплановий період [10].

Загальна потреба у власних фінансових ресурсах визначається за наступною формулою (2.6):

$$P_{\text{вфр}} = \frac{P_{\text{кх}} P_{\text{вк}}}{100} - \text{ВК}_{\text{п}} + \text{П}, \quad (2.6)$$

де $P_{\text{вфр}}$ – загальна потреба у власних фінансових ресурсах підприємства у планованому періоді;

- $P_{\text{КХ}}$ – загальна потреба в капіталі на кінець планового періоду;
 $P_{\text{ВК}}$ – питома вага власного капіталу в загальній його сумі;
 $\text{ВК}_{\text{П}}$ – сума власного капіталу на початок планового періоду;
 Π – сума прибутку, що спрямовується на споживання в плановому періоді.

Оцінка вартості залучення власного капіталу з різних джерел проводиться за структурою основних складових власного капіталу, сформованого за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел. Такі оцінки розроблені для обґрунтованого прийняття управлінських рішень з приводу вибору джерел формування власних фінансових ресурсів підприємств. Перед залученням зовнішніх джерел, підприємство слід розглянути, яким чином необхідно сформувати власні фінансові ресурси за рахунок внутрішніх джерел. Однак, зовнішні джерела мають забезпечувати лише ту частину, яку не може бути сформована за рахунок внутрішніх джерел фінансування [10].

Загальна потреба в залученні власних фінансових ресурсів за рахунок зовнішніх джерел розраховується за формулою (2.7):

$$\text{ВФР}_{\text{зовн.}} = P_{\text{врф}} - \text{ВФР}_{\text{внут.}}, \quad (2.7)$$

де $\text{ВФР}_{\text{зовн.}}$ – потреба в залученні власних фінансових ресурсів за рахунок зовнішніх джерел;

$P_{\text{врф}}$ – загальна потреба у власних фінансових ресурсах підприємства в планованому періоді;

$\text{ВФР}_{\text{внут.}}$ – сума власних фінансових ресурсів, планованих до залучення за рахунок внутрішніх джерел.

Коефіцієнт самофінансування розвитку підприємства дозволяє зробити висновки щодо ефективності розробленої політики формування власних фінансових ресурсів на підприємстві. Значення цього коефіцієнта має відповідати поставленій керівництвом меті. Коефіцієнт розраховується за формулою (2.8):

$$K_{\text{сф}} = \frac{\text{ВФР}}{\Delta A}, \quad (2.8)$$

де $K_{\text{сф}}$ – коефіцієнт самофінансування розвитку підприємства в майбутньому;

ВФР – планований обсяг формування власних фінансових ресурсів;

ΔA – планований приріст активів підприємства.

Також варто відмітити, що в ринкових умовах особливе місце займають методи управління економікою. Важелі економічного механізму відповідають соціально-економічній природі підприємства і є одним з факторів розвитку виробництва і обміну на ринкових принципах. Використання і вдосконалення таких економічних важелів, як торгові розрахунки, планування, механізм ціноутворення і розумне оподаткування допоможуть створити надійний економічний механізм, який приведе в дію механізм економіки України [44].

2.3. Основні напрями поліпшення формування та оптимізації структури капіталу підприємства

За тих нестабільних зовнішніх умов, що склалися, підприємствам аграрного сектору досить складно планувати свою діяльність у довгостроковій перспективі через високий рівень невизначеності. Тому менеджмент працює здебільшого на короткостроковий період. Насамперед, йому необхідно керуватися наступними рекомендаціями. По-перше, при виборі джерел коштів необхідно враховувати як їх вартість, так і доступність. За даних умов позикові кошти, особливо короткострокові, повинні стати менш пріоритетним джерелом фінансування. По-друге, перевагу необхідно надавати внутрішнім джерелам коштів у формі нерозподіленого прибутку. Із збільшенням власних коштів збільшуються потенційні можливості підприємства до зростання у довгостроковій перспективі. По-третє, комбінація різних зовнішніх та внутрішніх джерел фінансування має сприяти збільшенню рівня рентабельності

капіталу. Рішення про залучення коштів повинне прийматися, якщо не відбувається зниження рівня рентабельності сукупної величини капіталу. Також усі зміни структури капіталу підприємства повинні бути направлені на збільшення фінансової стійкості та ліквідності, що призведе до зменшення ризику неплатоспроможності і значно покращить стосунки з банками та постачальниками [52].

Отже, діяльність газового підприємства в умовах ринкової економіки неможлива без використання різних форм і джерел фінансування. Зовнішнє і внутрішнє фінансування знаходяться у тісній взаємозалежності, проте це не означає взаємозамінності. Зовнішнє боргове фінансування не повинно замінити залучення і використання власних джерел капіталу, особливо в складних умовах кризи.

Для досягнення оптимальної структури капіталу підприємству необхідно правильне управління капіталом, що в свою чергу вирішує такі питання:

- формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;
- оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання;
- забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику;
- забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його доходності;
- забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;
- забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;
- забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства;
- оптимізація обороту капіталу;
- забезпечення своєчасного реінвестування капіталу [57].

Також підприємству необхідно:

– ефективно використовувати весь капітал підприємства так як оптимальна структура залежить не тільки від співвідношення власних і залучених коштів;

– підприємству необхідно зменшувати суму позикового капіталу, та нарощувати суму власного капіталу, збільшувати обсяги випуску продукції, що в свою чергу призведе до збільшення виручки від реалізації продукції та чистого прибутку.

Існують певні правила менеджера при впровадженні напрямків оптимізації структури капіталу. Вони сформовані у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Правила менеджера при впровадженні напрямків оптимізації структури капіталу

№	Правила менеджера
1	Якщо нова позиція приносить підприємству збільшення рівня ЕФВ, вона є вигідною
2	Ризик кредитора виражається через величину диференціала: чим він більше, тим менше ризик, і навпаки. При зростанні плеча фінансового важеля банкір прагне компенсувати зростання свого ризику за рахунок підвищення ціни кредиту
3	Збільшення за будь-яку ціну плеча фінансового важеля може призвести до негативних наслідків, його розмір потрібно регулювати в залежності від диференціала
4	Диференціал не повинен бути негативним
5	Оптимальний ефект фінансового важеля повинен дорівнювати $1/3-1/2$ рівня економічної рентабельності активів

Виходячи з того, що основною метою оптимізації структури капіталу є пошук оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом, можна сформулювати основні напрямки оптимізації структури капіталу [7]:

– формування необхідної структури капіталу, яка б забезпечила сталий розвиток підприємства;

– забезпечення умов, за яких підприємство отримуватиме максимальну суму прибутку.

Оптимізація структури капіталу здійснюється за такими критеріями:

- зменшення середньозваженої вартості сукупного капіталу;
- зростання рівня прибутковості (рентабельності) власного капіталу;
- мінімізація рівня фінансових ризиків.

Звичайно, збільшення власного капіталу дозволяє підтримувати високу фінансову стійкість, але існують об'єктивні причини, які викликають потребу в додатковому капіталі, що покривається за рахунок формування позикового капіталу.

Головні причини оптимізації структури капіталу підприємства [66]:

1. Коливання потреби в коштах, що забезпечують відтворення основних засобів.

2. Забезпечення фінансової гнучкості підприємств. У різні періоди створюється потреба в оперативному залученні коштів для здійснення вигідного контракту або певних довгострокових стратегічних рішень. Залучення коштів за рахунок пайових внесків, або за рахунок емісії акцій є неможливим, бо для цього потрібен час (підписка на акції може відбуватися впродовж року, або зовсім і не відбуватися).

3. Ріст обсягів операційної діяльності. У підприємств іноді виникає необхідність у збільшенні масштабів своєї діяльності, у зв'язку із різними причинами (ріст попиту на продукцію, розширення ринків збуту, тощо) і це, крім приросту нормативу оборотних коштів, може призвести або до росту потреби в додаткових виробничих потужностях або до росту тривалості операційного циклу, що в сукупності із неможливістю збільшення або при скороченні обсягу товарного кредитування викликає ріст фінансового циклу, тобто означає додаткову потребу в капіталі.

4. Коливання потреби в оборотних коштах. У процесі кругообігу потреба підприємств в оборотних коштах коливається як протягом одного циклу, так і (особливо) в різних циклах. Ці коливання можуть бути двох видів — сезонні й постійні. Обидва види коливань потреб у коштах створюють потребу в кредиті. Сезонність виробництва, постачання сировини, збуту в певних галузях зумовлює в одні періоди випереджаюче зростання витрат порівняно з надходженням коштів, у інші періоди витрати зменшуються або зовсім припиняються. При цьому коливання зумовлені природними особливостями і вони майже повністю передбачувані.

Постійні коливання потреби в коштах на підприємствах виникають у зв'язку із рівномірним надходженням і витрачанням товарно-матеріальних цінностей, нерівномірним зростанням витрат на незавершене виробництво, реалізацію готової продукції, нерівномірним надходженням сировини і матеріалів. Коливання потреби в оборотних коштах мають значно меншу амплітуду і передбачити їх неможливо [71].

Одним із головних критеріїв, що впливає на структуру капіталу є його вартість. Адже ефективність використання капіталу, як вартості коштів, інвестованих у формування активів підприємства, визначається розміром прибутку, що акумулюється ним, тобто чим менше вартість залучення капіталу, тим більшу норму прибутку на капітал при інших рівних умовах.

Існуючий стан вимагає проведення подальших досліджень з метою визначення напрямків подолання існуючих проблем підприємства, та нарощування обсягів власного капіталу, так як кондитерська галузь, знаходиться в стані трансформації і дуже важливо знайти правильні кроки, щоб надати потужний поштовх для її розвитку.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи слід зазначити, що стан ефективності формування капіталу характеризує група основних та допоміжних показників. Але спектр цих показників досить широкий і тому при аналізі повинні бути обрані саме ті показники, що більш розкривають фінансово-господарську діяльність підприємства.

Також в роботі встановлено, що аналіз структури капіталу є одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансового управління підприємством. Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

Визначено, що немає найкращого для всіх та єдиного підходу до встановлення співвідношення власного і позикового капіталу на підприємстві. Кожне підприємство має самостійно намагатися оптимізувати структуру власних джерел фінансування. Для цього в сучасній теорії існує декілька методів оптимізації структури капіталу, а саме: оптимізація структури капіталу через управління величиною ефекту фінансового левериджу, оптимізація структури капіталу за критерієм мінімальної його вартості, оптимізація структури капіталу для мінімізації рівня фінансового ризику та строків залучення капіталу.

І наприкінці розділу було сформовано напрями поліпшення формування та оптимізації капіталу підприємства, які дозволять підвищити результативність господарювання.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПИТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЛКФ «СВІТОЧ»

3.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Акціонерне товариство «Львівська кондитерська фабрика «Світоч» входить до Групи компаній Nestle – найбільшої компанії світу у сфері виробництва продуктів харчування, яка діє на принципах раціонального харчування та здорового способу життя. Більш ніж за сто п'ятдесят років свого існування Nestle вдалося здобути світове визнання, як виробника високоякісних, корисних і безпечних продуктів харчування та забезпечити репутацію відповідального та надійного партнера.

Відповідно до Статуту Товариство є приватним акціонерним товариством. Діяльність регулюється законодавством України, міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та звітності, Статутом, внутрішніми правилами, процедурами, положеннями та іншими локальними правовими актами підприємства, прийнятими відповідно до Статуту. Фінансова звітність Компанії складена відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності зі змінами, внесеними Стандартом бухгалтерського обліку.

В Україні компанія займає лідируючі позиції в рейтингу споживчого попиту на ринку солодощів. Ідеї щодо нових продуктів розробляються відділом розробки продуктів у консультаціях з власниками брендів. Проте є бренди, які за споживчим попитом можна назвати вічними: «Старлайт», «Артек», «Стожари», «Несквия», «Ромашка».

ТОВ «ЛКФ «Світоч» за класифікацією підприємств є великим. Облікова чисельність штатних працівників станом на 31.12.2022 року становить 969 осіб (31.12.2021 року – 1044), з них 543 жінки. Велика увага приділяється умовам праці: комфортне робоче місце, одяг з натуральних тканин, сприятливий температурний режим тощо. Важливим аспектом соціальної відповідальності

ВАТ «АКФ «Світоч» є створення робочого середовища, яке дозволить надихати і допомагати залучати співробітників і підтримувати їх лояльність і задоволеність роботою в Компанії. Компанія забезпечує безпечні умови праці та пропагує здоровий і позитивний спосіб життя як на роботі, так і поза нею. Компанія повністю підтримує Глобальний договір ООН, який реалізує принципи прав людини і праці та широких мас з метою показу прикладу та забезпечення дотримання прав людини і трудових принципів на всіх етапах діяльності.

Компанія має впроваджену систему охорони праці відповідно до міжнародного стандарту системи менеджменту гігієни та безпеки праці ISO 45000. Система включає напрями: цілі та програми з їх досягнення; ідентифікація небезпек, оцінка ризиків та визначення засобів управління, готовність до надзвичайних ситуацій та реагування на них; забезпечення навчання для працівників із безпечних умов праці для створення психології культури охорони праці; створення документів з охорони праці (інструкцій, положень тощо); врахування вимог охорони праці у технічній та технологічній підготовці, забезпечення працівників засобами індивідуального захисту; забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку працівників; моніторинг та вимірювання характеристик діяльності, оцінка дотримання правових вимог, розслідування інцидентів, невідповідність, коригувальні та запобіжні заходи; аналіз працездатності системи охорони праці з боку керівництва.

Вищим органом управління Товариства є загальні збори акціонерів, які можуть бути річними та позачерговими. У своїй діяльності Наглядова рада Товариства підзвітна виключно Загальним зборам акціонерів. Генеральний директор є одноосібним виконавчим органом Товариства та керівником виконавчого органу, який здійснює керівництво його поточною діяльністю.

Генеральний директор обирається Наглядовою радою на строк, визначений рішенням Наглядової ради. Одна й та сама особа може бути обрана на посаду генерального директора більше одного разу. У разі закінчення строку, на який особу було обрано на посаду генерального директора, і наглядова рада

не прийняла рішення з цього питання, така особа продовжує виконувати повноваження та функції, а також нести обов'язки генерального директора, до прийняття наглядовою радою рішення про припинення повноважень (звільнення) особи з посади генерального директора та/або обрання (призначення) іншої особи на посаду генерального директора.

Підприємство надає платні освітні та інші послуги, які пов'язані з його основною статутною діяльністю, у тому числі за видами економічної діяльності згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності», а саме:

- 10.82 Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів;
- 10.72 Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання;
- 10.83 Виробництво чаю та кави;
- 10.84 Виробництво прянощів і приправ;
- 46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- 49.31 Пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення;
- 49.41 Вантажний автомобільний транспорт;
- 36.00 Забір, очищення та постачання води.

В результаті дослідження АТ «Світоч» було виявлено, що підприємство діє на основі лінійної організаційної структури (рис.3.1.)

Лінійний тип організаційної структури управління характеризується лінійними формами зв'язку між ланками управління і, як наслідок, концентрацією всього комплексу функцій управління та вироблення управлінських дій в одній ланці управління.

Сутність лінійного управління полягає в тому, що очолює кожен виробничий підрозділ керівник (орган), який здійснює всі функції управління. Кожен працівник підрозділу безпосередньо підпорядковується тільки цьому керівнику (органу). В свою чергу, останній є підзвітним вищому органу. Підлегли

виконують розпорядження тільки свого безпосереднього керівника. Вищий орган (керівник) не має права віддавати розпорядження робітникам, минаючи їх безпосереднього керівника (тобто реалізується принцип єдиноначальності керівництва). Окремі спеціалісти допомагають лінійному керівнику збирати та обробляти інформацію, аналізувати господарську діяльність, готувати управлінські рішення, але самі вказівок та інструкцій керованому об'єкту не надають.

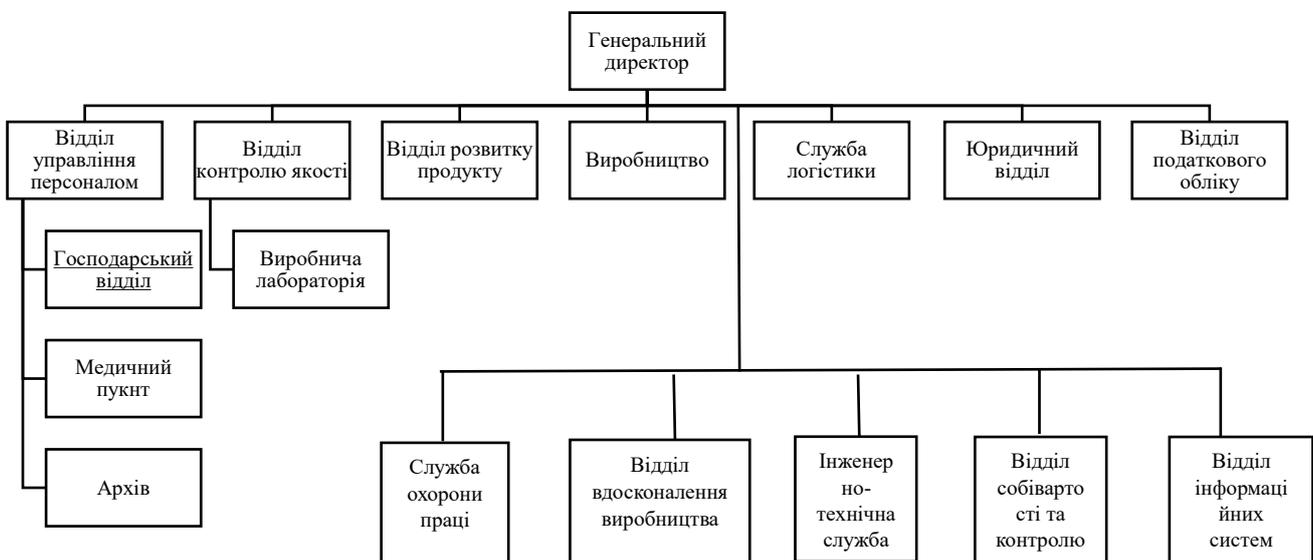

Рис. 3.1. Організаційна структура ТОВ «ЛКФ «Світоч»

Товариство створено з метою задоволення суспільних потреб у виконанні робіт, наданні послуг, виробництві продукції та її реалізації, а також провадженні іншої господарської діяльності у сферах, що є предметом діяльності Товариства, з метою отримання прибутку.

Предметом діяльності Товариства є:

- Виробництво та продаж кондитерських виробів;

- Виробництво та реалізація товарів народного споживання та продукції виробничо-технічного призначення, пакувальної продукції для харчових та інших товарів.

- Виробництво, переробка, імпорту та/або реалізація харчових продуктів, у тому числі кави та продуктів її переробки, какао-продуктів, концентратів, бульйонних кубиків, продуктів швидкого приготування, йогуртів, молочних продуктів та продуктів переробки молока тощо.

- Виробництво, імпорту та/або продаж кормів для тварин, дитячого харчування.

- Прямі внутрішні та міжнародні (в тому числі транзитні) перевезення пасажирів і вантажів залізничним, повітряним, річковим, морським, автомобільним, трубопровідним та іншим транспортом (у тому числі перевезення у місцевому, прямому та змішаному сполученнях, каботажні перевезення, перевезення морськими та морськими шляхами та інші).

- Морське агентування, включаючи організацію подачі та супровід суден у порту митних документів і документів на вантаж, інкасацію фрахту, проведення інших розрахунків у зв'язку з перебуванням суден у порту, залучення вантажу до перевезення, транспортне експедирування

- Продаж повітряних перевезень, а також надання інших послуг, пов'язаних з повітряними перевезеннями пасажирів, вантажів та пошти.

- Надання агентських послуг іноземним та українським авіакомпаніям і компаніям, діяльність яких пов'язана з туризмом.

В Україні компанія займає лідируючі позиції в рейтингу споживчого попиту на ринку солодощів. Ідеї щодо нових продуктів розробляються відділом розробки продуктів у консультаціях з власниками брендів. Проте є бренди, які за споживчим попитом можна назвати вічними: «Старлайт», «Артек», «Стожари», «Несквія», «Ромашка».

Компанія не володіє правами на торгові марки, виступає виробником продукції на замовлення інших компаній групи Nestle. Продукція львівської фабрики виготовляється на замовлення ТОВ «Нестле Україна» для українських

ринків. У 2022 році продукція експортувалася до 13 країн світу, зокрема до таких країн: Румунія, Угорщина, Велика Британія, Польща, Болгарія, ОАЕ, Молдова, Німеччина, Данія та ін. Постачальники приблизно 38% сировини є українськими компаніями, зокрема, постачальниками пакувальних матеріалів, борошна, цукру, цукрової пудри, сухого молока, кондитерських жирів. Основними імпортерами сировини є постачальники зі Швейцарії, Нідерландів, Іспанії, Туреччини, Швеції. Дочірні компанії є імпортерами кави та супутніх товарів.

Шоколад і шоколадні вироби завжди користувалися популярністю серед населення України. За популярністю серед кондитерських виробів шоколад посідає друге місце, поступаючись тільки борошняним виробам. На ринку України існують декілька крупних виробників шоколадної продукції: «ROSHEN», «АВК», «Konti», «Світоч». На вітчизняному ринку виробників шоколаду та шоколадних виробів лідери мають таку частку ринку: «ROSHEN» - 29%, «АВК» - 18%, «КОНТИ» - 16% та «Світоч»- 6%.

Таблиця 3.1

Головні експортери шоколадного ринку України у 2022 р.

Показники	2022			
	"Roshen"	"АВК"	"Konti"	"Світоч"
Частка компанії в експорті продуктів, %	20,22	2,42	0,25	0,58
Млн. грн.	797,9	95,5	9,87	22,9
Продукти експорту компанії	Шоколад, какао-масло, какао-жир, какао-порошок	Шоколад та какаовмісні продукти	Шоколад та какаовмісні продукти	Шоколад та какаовмісні продукти

Лідером імпорту української шоколадної продукції стала Румунія, яка закупила 4,9 тис. тонн шоколаду і виробів з какао. На другому місці – Угорщина (2,6 тонни), на третьому – Болгарія (2,5 тис. тонн).

У компанія, як частина групи Nestle, має чітку позицію щодо збільшення продажів, подальшого стимулювання інновацій та трансформації лінійки продуктів, продовження реформування виробництва та комерційної діяльності,

підтримки зосередженості на споживачах та досягнення ефективності в кожному ланцюжку створення вартості, роботи над подальше зміцнення довіри до Nestlé.

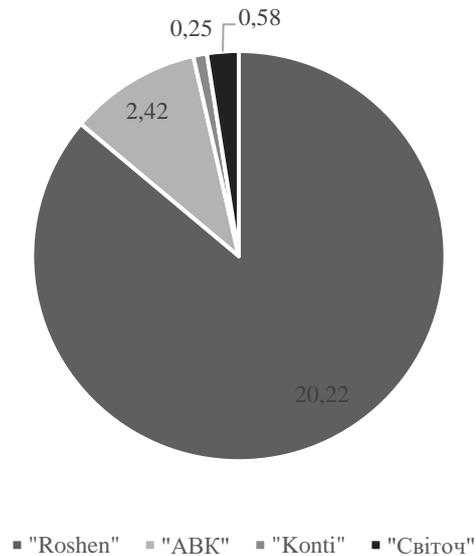

Рис. 3.2. Структура частки компанії в експорті шоколадних продуктів на ринку України у 2022 р., %

Основними показниками розвитку ТОВ «ЛКФ «Світоч» є якість та безпека продукції, смакові властивості продукції, безпека працівників підприємства та контрагентів, забезпечення конкурентоспроможних умов праці, охорона навколишнього середовища.

Програма створення спільного цінності є невід’ємною частиною бізнес-стратегії Nestle, яка спрямована на підвищення якості продуктів харчування, збереження водних ресурсів і виробництва продуктів харчування, а також на розвиток сільського господарства. Мета Nestle полягає в тому, щоб задовольнити потреби сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольнити власні потреби, і зробити це таким чином, щоб забезпечити прибуткове зростання з року в рік і високий рівень прибутковості для акціонерів і суспільства в цілому в довгостроковій перспективі.

Протягом 2022 року Компанія вжила заходів для мінімізації негативного впливу пандемії COVID-19 та підвищення прибутковості. Внаслідок загарбницької війни з боку Російської Федерації, яка триває з 24 лютого 2022 р.

і продовж. На цьому етапі відбулися значні зміни в бізнес-середовищі та умовах ведення бізнесу. У зв'язку зі зростанням глобальної геополітичної напруженості, з лютого 2022 року значно посилюються коливання на товарному та валютному ринку. Ці фактори можуть вплинути на деякі продукти Компанії. Проте масштаб і вплив на важливі припущення, що лежать в основі планів керівництва, і майбутній фізичний стан активів Компанії наразі непередбачувані. Водночас терміни завершення військового вторгнення російської федерації та його наслідки залишаються невизначеними. З початку війни керівництво Компанії зосередилося на фізичній безпеці своїх працівників та фізичній безпеці своїх об'єктів, а також забезпеченні стабільної роботи Компанії під час воєнного стану

3.2. Аналіз ефективності формування та використання капіталу підприємства

Розвиток підприємств та ефективність їх діяльності напряму залежать від вирішення проблем фінансування їх діяльності. Тобто, має бути сформована така структура капіталу, яка б забезпечила реалізацію основної мети діяльності підприємств – максимізації прибутку. Детальний аналіз капіталу будь-якого підприємства є важливою та необхідною складовою фінансового управління, оскільки дозволяє виявити можливі резерви подальшого підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Оцінювання капіталу підприємства передбачає здійснення аналізу складових частин та структури капіталу, а також джерел його формування.

Проведено дослідження ефективності формування та використання капіталу на прикладі ТОВ «ЛКФ «Світоч».

Аналіз формування капіталу підприємства починається із аналізу складу та структури майна (активів), яке утворює капітал. Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», актив – ресурс, контрольований підприємством внаслідок минулих подій, використання якого, як передбачається, призведе до надходження

економічної вигоди у майбутньому періоді [30]. Таким чином, активи включають усі типи майна підприємства, що є власністю та використовується для здійснення статутної діяльності.

Так, в роботі було досліджено агрегований баланс підприємства. Розрахунок основних показників наведено у таблиці 3.2. Протягом досліджуваного періоду співвідношення між необоротними та оборотними активами було наступним: у 2020 році необоротні активи становили 47,57%, у 2021 році – 50,68%, а у 2022 – 46,58% у загальній величині майна (рис.3.3). Таким чином, у 2020 та 2022 роках темп приросту оборотних активів був вищий, ніж необоротних коштів, що є позитивним для підприємства, адже підвищення частки оборотних активів спричиняє зменшення ризиків компенсації авансованого капіталу та підвищує його віддачу внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів. У 2021 році темп приросту необоротних активів був вищий, ніж оборотних коштів, що пояснюється наслідками пандемії COVID-19, в результаті яких відбулося суттєве зменшення замовлень на виробництво продукції компанії, наслідком якого й стало скорочення суми оборотних активів.

У структурі необоротних активів найбільшу частку займають основні засоби і нематеріальні активи, які в період з 2020 по 2022 роки зросли з 897104 тис. грн. до 943962 тис. грн. Це свідчить про орієнтацію підприємства на розширення своєї основної діяльності.

У структурі оборотних активів найбільшу частку займають основні засоби і нематеріальні активи, які в період з 2020 по 2022 роки зросли з 897104 тис. грн. до 943962 тис. грн. Це свідчить про орієнтацію підприємства на розширення своєї основної діяльності.

Найбільшу частку в структурі оборотних активів підприємства займала сума дебіторської заборгованості, частка якої під час досліджуваного періоду коливалася від 35,64% до 40,74%. Відведення значної суми коштів у дебіторську заборгованість може призвести до фінансових ускладнень, підприємство може відчувати нестачу коштів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, розрахунків із бюджетом та постачальниками.

Таблиця 3.2

Агрегований баланс ТОВ «ЛКФ «Світоч» за 2020-2022 роки

Актив	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення (+,-) 2021/2020		Темп зростання 2021/ 2020, %	Відхилення (+,-) 2022/2021		Темп зростання 2022/ 2021, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в питом ій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Необоротні активи (1095)	898236	47,56	969234	50,68	949031	46,57	70998	3,11	107,90	-20213	-4,10	97,91
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	897104	47,5	965497	50,48	943962	46,32	68393	2,98	107,62	-21535	-4,16	97,77
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+1035)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
1.3. Відстрочені податкові активи (1045)	1132	0,06	3737	0,19	5069	0,24	2605	0,13	330,12	1332	0,05	135,64
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість (1040+1090)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
2. Оборотні активи (1195)	990139	52,43	943062	49,31	1088498	53,42	-47077	-3,11	95,24	145436	4,10	115,42
2.1. Запаси (1100+1110)	225338	11,93	211401	11,05	243764	11,96	-13937	-0,87	93,81	32363	0,90	115,30
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+1125+1155)	672952	35,63	715766	37,43	830048	40,73	42814	1,79	106,36	114282	3,30	115,96
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	83380	4,41	8111	0,42	5305	0,26	-75269	-3,99	9,72	-2806	-0,16	65,40
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	62	0,03	1112	0,05	1384	0,06	1050	0,05	1793,54	272	0,01	124,46
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	8407	0,44	6672	0,34	7997	0,39	-1735	-0,09	79,36	1325	0,04	119,85
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Всього майна (1300)	1888375	100	1912296	100	2037529	100	23921	0,00	101,26	125233	0,00	106,54

Продовження табл.3.2

Пасив	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення (+,-) 2021/2020		Темп зростання 2021/ 2020, %	Відхилення (+,-) 2022/2021		Темп зростан ня 2022/ 2021, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Пито ма вага, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Власний капітал (1495)	1279437	67,75	1314453	68,74	1408357	69,12	35016	0,98	102,74	93904	0,38	107,14
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	0	0,00	44021	2,30	342157	16,79	44021	2,30	100,00	298136	14,49	777,26
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	608938	32,25	553822	28,96	287015	14,09	-55116	-3,29	90,95	-266807	-14,87	51,82
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	343084	18,17	231820	12,12	269322	13,22	-111264	-6,05	67,57	37502	1,10	116,18
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	265854	14,08	322002	16,84	17693	0,87	56148	2,76	121,12	-304309	-15,97	5,49
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду (1800)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Всього капіталу (1900)	1888375	100,00	1912296	100,00	2037529	100,0	23921	0,00	101,27	125233	0,00	106,55

Рис. 3.3. Структурно-динамічна оцінка майна ТОВ «ЛКФ «Світоч» за 2020-2022 рр.

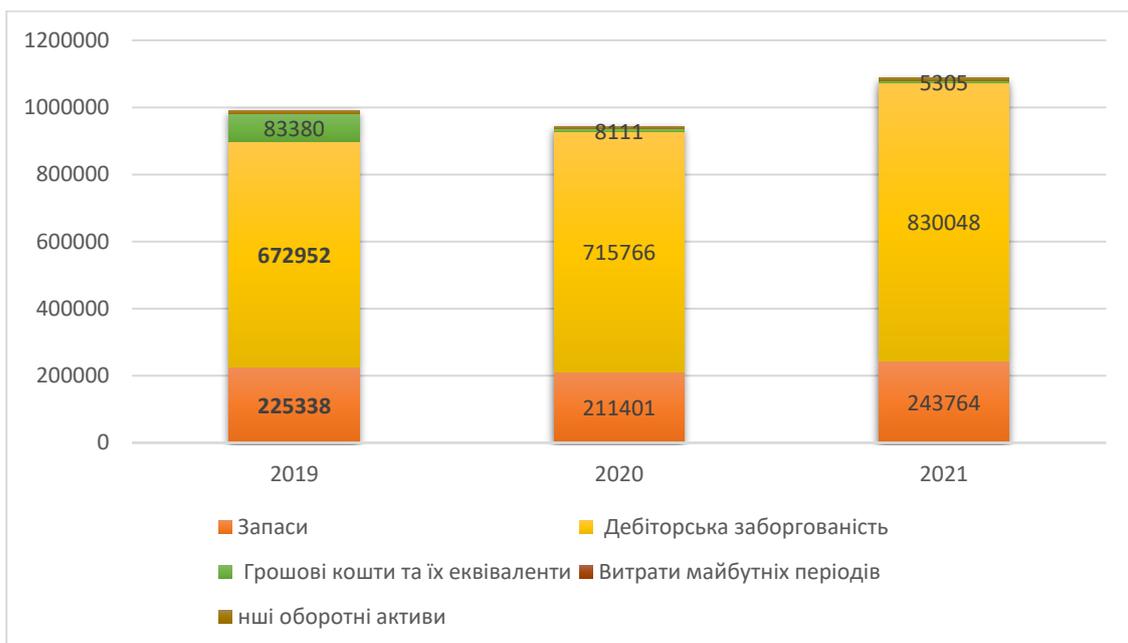

Рис.3.4. Структура оборотних активів ТОВ «ЛКФ «Світоч» у 2020 – 2022 рр.

Згідно з дослідженням, грошові кошти та їх еквіваленти зменшились у 2021 році на 75269 тис. грн., а у 2022 році – на 2806 тис. грн., тому на кінець досліджуваного періоду їх абсолютна сума становила лише 5305 тис. грн., частка

яких становила 0,26% у загальній величині майна. Це можна оцінити як негативний фактор, оскільки гроші та їх еквіваленти є наймобільнішими активами підприємства, тому воно може мати труднощі із здійсненням поточних розрахунків із контрагентами (рис.3.5.).

Рис.3.5. Структурно-динамічний аналіз капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч» 2020-2022 рр.

Аналізуючи пасив балансу ТОВ «ЛКФ «Світоч», було виявлено значне перевищення власного капіталу над залученим. Таким чином, відносна частка власного капіталу у структурі всього майна коливалася від 67,75% до 69,12%. Таке співвідношення власного і залученого капіталу свідчить про суттєву автономність ТОВ «ЛКФ «Світоч», тобто підприємство можна вважати незалежним від зовнішнього впливу. Крім того наявність значного розміру власного капіталу в порівнянні із залученим убезпечує від імовірного банкрутства.

В період з 2020 по 2022 роки спостерігалася тенденція до збільшення власного капіталу як в абсолютному, так і у відносному значенні. Так, сума власного капіталу у 2021 році була збільшена на 35016 тис. грн., а у 2022 році відбулося зростання на 93904 тис. грн. Таке збільшення частки власного капіталу свідчить про зростання рівня фінансової незалежності підприємства і

підвищення його резервного позикового потенціалу, тобто здатності підприємства залучати позикові кошти на вигідніших умовах.

У 2021 році спостерігалось переважання короткострокових джерел (28,96%) у структурі позикових коштів, що є негативним фактом, який характеризує погіршення структури балансу і підвищення ризику втрати фінансової стійкості. Але у 2022 році ситуація змінилася, частка довгострокових зобов'язань становила (16,79%), що переважає частку короткострокових зобов'язань (14,09%), що свідчить про значне покращення структури балансу та фінансового стану ТОВ «ЛКФ «Світоч».

Про зростання фінансових можливостей підприємства в оперативному маневруванні джерелами покриття його потреб свідчить поява у 2021 році довгострокових зобов'язань у сумі 44021 тис. грн. При цьому їх величина у 2022 році суттєво зросла на 298136 тис. грн.

Для визначення ефективності управління формуванням та використанням капіталу підприємств та означення ступеня раціональності залучення та використання позикового капіталу розрахуємо коефіцієнт концентрації позикового капіталу (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Розрахунок коефіцієнта концентрації позикового капіталу у 2020-2022 рр.

Показник	Роки			Віххилення	
	2020	2021	2022	2022/2021	2022/2021
Коефіцієнт концентарації позикового капіталу	1,47	1,45	1,45	- 0,02	0

Нормативне значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу має бути 0,4-0,6. Значення показника вище одиниці говорить про те, що в компанії більше боргів, ніж активів. Останнє свідчить про те, що компанія може стати банкрутом.

3.3 Оцінка механізму ефективного використання капіталу підприємства

З метою оцінки ефективності використання капіталу підприємства, здійснимо оцінку ліквідності підприємства. Підприємство можна вважати ліквідним, якщо воно може виконати свої короткострокові зобов'язання з рахунків оборотних активів. Підприємство може бути ліквідним залежно від структури оборотних активів, від співвідношення легко – і важко реалізованих оборотних коштів для погашення короткострокової зовнішньої заборгованості [32].

У таблиці 3.4 розрахуємо коефіцієнти ліквідності: абсолютної, швидкої та поточної (загального покриття) для підприємств

Таблиця 3.4

Основні показники ліквідності ТОВ «ЛКФ «Світоч» за 2021-2022 рр.

Назва коефіцієнту	2020	2021	2022	Темп зростання, %	
				2021/2020	2022/2021
Власний оборотний капітал	381201	389240	801483	102,11	205,91
Коефіцієнт ліквідності (покриття)	1,63	1,70	3,79	104,72	222,72
Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	1,24	1,31	2,91	105,23	222,67
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,14	0,01	0,02	10,70	126,21
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	1,69	1,84	3,29	108,84	178,57
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	0,39	0,40	0,90	104,33	223,51
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	1,11	1,29	2,89	116,95	223,77

Таким чином, проаналізувавши основні показники ліквідності, було отримано наступні результати.

За досліджуваний період було виявлено тенденцію до зростання у значеннях коефіцієнту ліквідності, які дорівнювали 1,63-3,79. В період з 2020 по 2021 рр. значення показника було нижче за нормативне значення, проте у 2022 році він досяг свого оптимального значення, так як для промислових підприємств є характерними великий обсяг запасів і незавершеного

виробництва. У зв'язку з цим для ТОВ «ЛКФ «Світоч» значення коефіцієнта у нормі може перевищувати 2 або навіть 3.

Також мав тенденцію до зростання і коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності. Його значення значно перевищував нормативне значення (0,8) та становив 1,24-2,91 за 2020-2022 рр. відповідно. Таке невиправдане збільшення коефіцієнта швидкої ліквідності вище нормативного значення свідчить про неефективне адміністрування поточних (оборотних) активів.

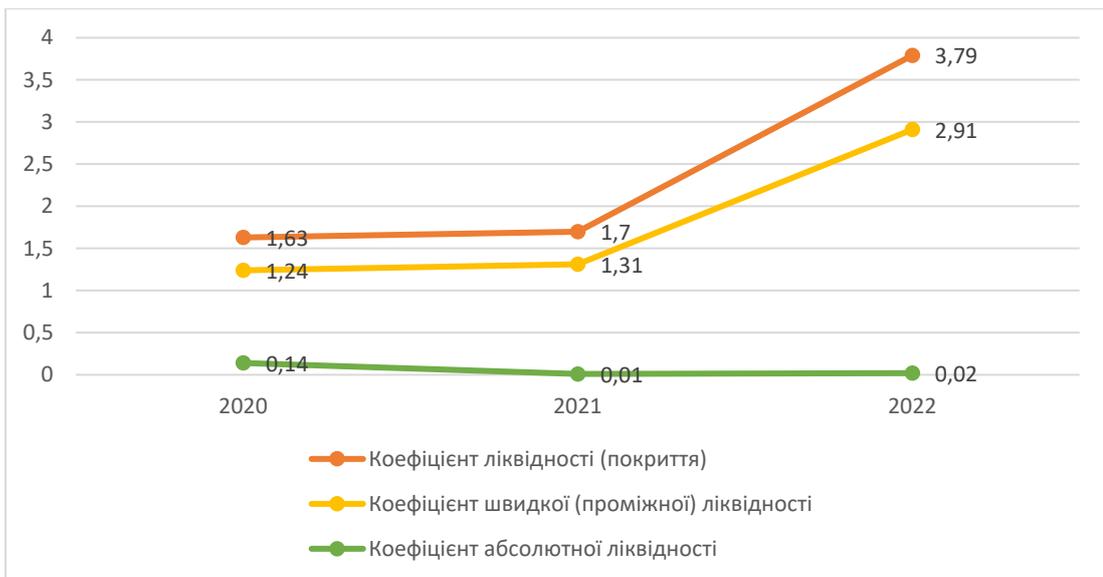

Рис. 3.6. Значення коефіцієнтів ліквідності ТОВ «ЛКФ «Світоч» за 2020 – 2022 рр.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності мав спад в період з 2020 по 2021 роки та становив 0,14 та 0,1 відповідно. Невелике зростання відбулося у 2022 році, після якого показник становив 0,02. Значення менше 0,2 свідчить про неадекватність управління дебіторською заборгованістю і недостатність поточних (оборотних) активів з погляду ліквідності.

Зростання в динаміці зі значення 1,69 до 3,29 коефіцієнта забезпечення власними оборотними засобами є позитивним для ТОВ «ЛКФ «Світоч», так як чим вище значення даного показника, тим вище рівень платоспроможності та кредитоспроможності підприємства. Таким чином, компанія має високий рівень достатності власних оборотних коштів для формування запасів підприємств.

Проаналізувавши коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей, було знайдено тенденцію до зростання цього показника і збільшення його значення з 0,39 до 0,9, що свідчить про збільшення можливостей покривати поточні зобов'язання активами.

Розрахунки коефіцієнта ліквідності дебіторської заборгованості продемонстрували зростання його значення з 1,11 до 2,89, що свідчить про збільшення частки очікуваних надходжень від контрагентів, які будуть використані для погашення поточної заборгованості.

Наступним етапом оцінки складу та структури капіталу є аналіз фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 3.5

Показники фінансової стійкості ТОВ «ЛКФ «Світоч» за 2021-2022 рр.

Назва коефіцієнта	2020	2021	2022	Темп зростання, %	
				2021/2020	2022/2021
Наявність власних коштів підприємства в обороті	381201	345219	459326	90,56	133,05
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,68	0,71	0,76	104,85	106,79
Коефіцієнт автономії	0,68	0,69	0,69	101,45	100,56
Коефіцієнт фінансової залежності	1,48	1,45	1,45	98,57	99,44
Коефіцієнт фінансового ризику	0,48	0,45	0,45	95,56	98,22
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,30	0,26	0,33	88,15	124,18
Коефіцієнт покриття запасів	1,69	1,63	1,88	96,53	115,39
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,32	0,31	0,31	96,95	98,77
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	2,31	2,20	2,24	95,06	101,81

Таким чином, розрахувавши показники фінансової стійкості ТОВ «ЛКФ «Світоч» було отримані наступні результати.

При розрахунку коефіцієнту фінансової стійкості було виявлено тенденцію до зростання, адже цей показник у 2020 році дорівнював 0,68, а вже у 2022 році – 0,76. Таке зростання на 11,96% свідчить про здатність підприємства залишатися платоспроможним у довгостроковій перспективі.

За досліджуваний період відбулося незначне збільшення коефіцієнту автономії. Розмір цього коефіцієнту був більшим, аніж його нормативне значення (0,5) та становив 0,68-0,69 за 2020-2022 рр. відповідно. Такий результат вказує на те, що ТОВ «ЛКФ «Світоч» має стійким фінансовий стан та незалежність від позикових коштів.

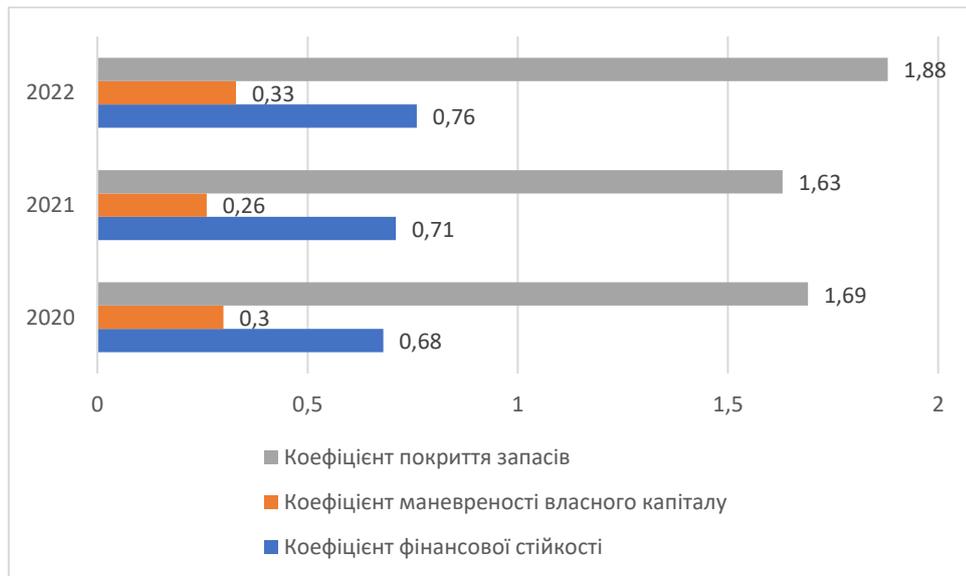

Рис. 3.7. Показники фінансової стійкості ТОВ «ЛКФ «Світоч» за 2020 – 2022 рр.

Дослідивши значення коефіцієнту фінансової залежності, було виявлено його тенденцію до зменшення, що є позитивним результатом для підприємства. З 2020 по 2022 рр. показник зменшився з 1,48 до 1,45, що означає зменшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, тобто втрату ним фінансової залежності.

Зменшення з 0,48 до 0,45 значення коефіцієнту фінансового ризику можна вважати позитивним моментом. На ТОВ «ЛКФ «Світоч» цей показник є прийнятним, адже був у межах нормативу. Відповідно, зниження розміру цього показника свідчить про зменшення ризику вкладення капіталу у підприємство.

Низькою залишалася маневреність власного оборотного капіталу підприємства – відповідний коефіцієнт коливався від 0,26 до 0,33. Таке низьке значення цього показника, який не досягав нормативного значення, свідчить про

необхідність працювати в напрямку збільшення частки власних ресурсів. Це дозволить збільшити суму власних оборотних коштів, що призведе до збільшення значення цього показника.

В період з 2020 по 2022 рр. коефіцієнт покриття запасів значно перевищував нормативне значення (0,8) та коливався від 1,63 до 1,88. Такий результат є позитивним для ТОВ «ЛКФ «Світоч» та демонструє достатність джерел фінансування для створення виробничих і інших запасів.

Коефіцієнт загальної заборгованості протягом досліджуваного періоду був майже стабільним та становив 0,31-0,32 з тенденцією до зменшення. Таке низьке відношення позикових коштів до активів може свідчити про високу потужність запозичення підприємства, яка, в свою чергу, дозволить повисити фінансову гнучкість фірми.

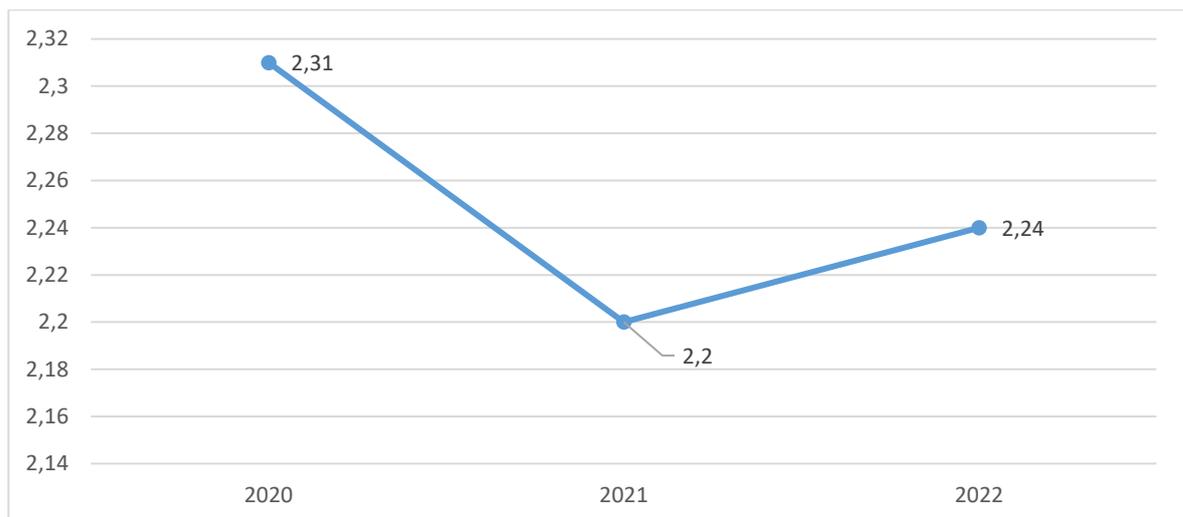

Рис. 3.8. Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч» за 2020 – 2022 рр.

Показник коефіцієнту співвідношення власного і залученого капіталу мав незначні коливання за досліджуваний період: в 2020 році він дорівнював 2,31, в 2021 році – 2,2, а в 2022 році – 2,24. Зменшення значень цього показника в динаміці свідчить про зниження залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне підвищення фінансової стійкості.

Завдання підвищення ефективності систем управління підприємства визначає пріоритетність проблеми управління їх капіталом. Отже, головним завданням керівників ТОВ «ЛКФ «Світоч» є формування достатньої величини капіталу, що забезпечить необхідні темпи його розвитку. Завдання можна реалізувати за допомогою визначення загального обсягу потреб в капіталі (для забезпечення власних потреб, формування схем фінансування оборотних і необоротних активів, фінансування необхідного підприємству майна, розроблення систем заходів з приводу залучення різних форм капіталу з джерел фінансування).

Основною проблемою, яка перешкоджає ефективному розвитку підприємств сьогодні є обтяження їх діяльності надмірними зобов'язаннями перед кредиторами. Така ситуація виникає у разі нездатності підприємства погасити їх вчасно та у повному обсязі.

Для вчасного виявлення проблем та прийняття необхідних управлінських рішень, на підприємствах має проводитися систематична оцінка ймовірності банкрутства за різними моделями, як вітчизняними, так і закордонними.

Для більш поглибленого аналізу фінансового стану підприємства та прогнозування можливого банкрутства протягом досліджуваного періоду в застосуємо наступні моделі:

1. Модель Е. Альтмана;
2. Модель Спрінгейта;
3. Метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства, Р.С. Сайфулін та Г.Г. Кадиков;
4. Розширена факторна модель розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання Г.О. Крамаренка.

Необхідно зауважити, що п'ятифакторна модель Е. Альтмана відображає різні аспекти господарської діяльності підприємства. Вона надає можливість динамічного прогнозування змін фінансової стійкості та інтерпретації інтегрального показника. В моделі Г. Спрінгейта похибка прогнозу не перевищує

10%, тобто забезпечується достатній рівень надійності прогнозування ймовірності банкрутства.

Головним недоліком цих зарубіжних моделей є те, що вони розроблені за результатами дослідження підприємств США й Західної Європи. Вагові коефіцієнти не адаптовані до сучасних умов трансформації вітчизняної економіки й не враховують специфіку діяльності українських підприємств, а саме: систему бухгалтерського обліку, податкове законодавство, значний вплив інфляції на формування фінансових показників, галузеву приналежність підприємства тощо. Ці моделі мають кілька суттєвих обмежень. Їх можна використовувати лише як додаткові моделі паралельно з сучасними вітчизняними моделями [4].

Розглянемо детальніше кожен з моделей

1. Модель Е. Альтмана:

$$Z = 1,2 \cdot K_1 + 1,4 \cdot K_2 + 3,3 \cdot K_3 + 0,6 \cdot K_4 + 1,0 \cdot K_5, \quad (3.1)$$

де K_1 – власні оборотні активи / валюта балансу;

K_2 – нерозподілений прибуток / валюта балансу;

K_3 – прибуток до сплати відсотків і податків / валюта балансу;

K_4 – власний капітал (ринкова оцінка)/позиковий капітал;

K_5 – виручка від реалізації (чиста) /валюта балансу.

Розрахуємо модель Е. Альтмана за досліджувані періоди:

$$Z_1 = 1,2 \cdot 0,52 + 1,4 \cdot 0,08 + 3,3 \cdot 0,09 + 0,6 \cdot 2,10 + 1,0 \cdot 1,29 = 3,59$$

$$Z_2 = 1,2 \cdot 0,49 + 1,4 \cdot 0,05 + 3,3 \cdot 0,09 + 0,6 \cdot 2,20 + 1,0 \cdot 1,34 = 3,62$$

$$Z_3 = 1,2 \cdot 0,53 + 1,4 \cdot 0,06 + 3,3 \cdot 0,07 + 0,6 \cdot 2,24 + 1,0 \cdot 1,26 = 3,56$$

Визначимо вірогідність банкрутства за умови, якщо:

$Z < 1,8$ – вірогідність банкрутства досить висока;

$1,8 < Z < 2,7$ – вірогідність банкрутства середня;

$2,7 < Z < 2,9$ – банкрутство можливе, але за певних обставин;

$Z > 3,0$ – вірогідність банкрутства досить незначна.

Провівши розрахунки за моделлю Е. Альтмана ми бачимо, що вірогідність банкрутства досить незначна, оскільки були отримані коефіцієнти 3,59 за 2020 рік, 3,62 за 2021 рік і 3,56 за 2022 рік відповідно, що свідчить про позитивну динаміку функціонування підприємства, оскільки не існує ризиків банкрутства при цьому функціонуванні.

2. Модель Спрінгейта:

$$Z = 1,03 * K1 + 3,07 * K2 + 0,66 * K3 + 0,4 * K4, \quad (3.2)$$

де K_1 – власні оборотні активи / валюта балансу;

K_2 – прибуток до сплати податків та процентів / валюта балансу;

K_3 – прибуток до сплати податків / поточні зобов'язання;

K_4 – виручка від реалізації / валюта балансу.

Визначимо вірогідність банкрутства за моделлю Спрінгейта:

$$Z1 = 1,03 * 0,52 + 3,07 * 0,09 + 0,66 * 0,27 + 0,4 * 0,30 = 1,10$$

$$Z2 = 1,03 * 0,49 + 3,07 * 0,09 + 0,66 * 0,32 + 0,4 * 0,26 = 1,10$$

$$Z3 = 1,03 * 0,53 + 3,07 * 0,07 + 0,66 * 0,49 + 0,4 * 0,21 = 1,18$$

Досліджуване підприємство не є банкрутом, оскільки за моделлю Спрінгейта: якщо Z -показник $< 0,862$, то підприємство є потенційним банкрутом. Були отримані показники 1,10 за 2020 рік, 1,10 за 2021 рік і 1,18 за 2022 рік відповідно.

Отже, дослідивши дві зарубіжні моделі, можна зробити висновок, що досліджуване підприємство не є потенційним банкрутом, його показники діяльності в нормі, що свідчить про позитивну динаміку функціонування.

Для більш детального дослідження, проаналізуємо наступні моделі.

У методі рейтингової оцінки фінансового стану підприємства, Р.С. Сайфулін та Г.Г. Кадиков необхідно використовувати для експрес-оцінки фінансового стану підприємства рейтингове число:

$$R = 2 * K_3 + 0,1 * K_{пл} + 0,08 * K_i + 0,45 * K_m + K_{рвк}, \quad (3.3)$$

де K_3 – коефіцієнт забезпеченості власними коштами;

Ктл – коефіцієнт поточної ліквідності;

Ки – інтенсивність обігу авансованого капіталу, яка характеризує обсяг реалізованої продукції, що приходить на 1 у. о. коштів, вкладених у діяльність підприємства;

Км – коефіцієнт менеджменту, який характеризується відношенням прибутку від реалізації до величини виручки від реалізації;

Квк – рентабельність власного капіталу (відношення балансового прибутку до власного капіталу).

За умови, якщо рейтингове число R для підприємства є більшим за 1, то підприємство перебуває у задовільному стані, якщо менше за 1 – у незадовільному.

$$R1 = 2 * 0,75 + 0,1 * 4 + 0,08 * 0,33 + 0,45 * 0,07 + 0,18 = 2,14$$

$$R2 = 2 * 0,38 + 0,1 * 1,63 + 0,08 * 0,18 + 0,45 * 0,07 + 0,20 = 1,18$$

$$R3 = 2 * 0,37 + 0,1 * 1,7 + 0,08 * 0,11 + 0,45 * 0,06 + 0,17 = 1,11$$

Таким чином, провівши розрахунки за методом рейтингової оцінки фінансового стану підприємства, Р.С. Сайфулін та Г.Г. Кадиков, можна зробити висновок, що АТ «Світоч» перебуває у задовільному стані, оскільки R перебуває в значенні більше 1 за досліджуваний період 2020-2022 рр.

Ще однією моделлю, яку необхідно дослідити для повної відображення фінансово-господарського стану досліджуваного підприємства є розширена факторна модель розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання Г.О. Крамаренка, яка має такий вигляд:

$$КСЕЗ = К1 * К2 * К3 * К4 * К5 * К6 * К7, \quad (3.4)$$

де КСЕЗ – коефіцієнт стійкості економічного зростання;

К1 – частка прибутку, реінвестована у виробництво (чистий прибуток за мінусом виплачених дивідендів / чистий прибуток);

К2 – рентабельність реалізації (чистий прибуток / чиста виручка від реалізації);

К3 – оборотність власного оборотного капіталу (чиста виручка від реалізації / середній розмір власного оборотного капіталу);

К4 – забезпеченість власним оборотним капіталом (середній розмір власного оборотного капіталу / середній розмір оборотних активів);

К5 – коефіцієнт поточної ліквідності (середній розмір оборотних активів / середній розмір короткострокових зобов'язань);

К6 – частка короткострокових зобов'язань у капіталі підприємства (середній-розмір короткострокових зобов'язань / середній розмір капіталу);

К7 – коефіцієнт фінансової залежності (середній розмір капіталу / середній розмір власного капіталу).

Застосування багатофакторних моделей коефіцієнта стійкості економічного зростання дозволяє також спрогнозувати темпи розвитку підприємства, оцінити вплив кожного фактора на загальну стійкість економічного зростання.

$$КСЕ31 = 1 * 0,05 * 2,02 * 1,26 * 2,28 * 0,26 * 1,27 = 0,10$$

$$КСЕ32 = 1 * 0,03 * 1,99 * 1,33 * 1,66 * 0,31 * 1,45 = 0,05$$

$$КСЕ33 = 1 * 0,04 * 1,89 * 1,34 * 2,42 * 0,21 * 1,40 = 0,06$$

Узагальні розрахунки наведені у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Аналіз банкрутства за 4-ма моделями ТОВ «ЛКФ «Світоч»
за 2020-2022рр.

Назва моделі	2020	2021	2022
Модель Е. Альтмана	3,59	3,62	3,56
Модель Спрінгейта	1,10	1,10	1,18
Метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства, Р. С. Сафулін та Г. Г. Кадиков	2,14	1,18	1,11
Розширена факторна модель розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання Г. О. Крамаренка	0,10	0,05	0,06

Отже, проаналізувавши діяльність ТОВ «ЛКФ «Світоч» в період з 2020 по 2022 рр. за 4-ма моделями, можна зробити висновок, що підприємство не є

банкрутом, його діяльність є задовільною та досліджені показники знаходяться в межах нормальних.

Аналіз фінансового стану підприємства та аналіз ймовірності банкрутства є базою для формування ефективної фінансової стратегії в умовах кризи, яка передбачає економію та раціональний розподіл всіх видів ресурсів та скорочення витрат, мобілізацію капіталу для підтримки виробничих, науково-дослідних, маркетингових та інших стратегій, на максимальне зростання ефективності господарської діяльності.

Висновки до розділу 3

Львівська кондитерська фабрика «Світоч» – одне з найстаріших підприємств в кондитерській галузі України, провідний вітчизняний виробник. Співробітники «Світоча» є носіями понадвікових традицій у виробництві шоколаду і шоколадних цукерок.

У 1998 році львівська фабрика увійшла до групи компаній Nestlé S.A. (Швейцарія), світового лідера з виробництва продуктів харчування. Зараз компанія реалізує політику довгострокового розвитку фабрики, спрямовану на досягнення світового рівня якості Nestlé.

Сьогодні «Світоч» – сучасне високотехнологічне, науково містке підприємство, що динамічно розвивається. Діють лінії з виробництва вафель, шоколадних плиток та цукерок, принципово нове автоматизоване виробництво з підготовки шоколадних мас.

З проведеного аналізу ефективності формування та використання капіталу підприємства, можна зробити висновок про те, що підприємство ефективно використовує капітал, про що свідчить тенденція у бік збільшення частки власного капіталу в загальній структурі капіталу. Але, у сучасних нестійких умовах функціонування при постійній небезпеці з боку країни-агресора, вкрай необхідним є забезпечення керівництвом вчасних та дієвих управлінських рішень з приводу вдосконалення структури капіталу підприємства.

ТОВ «ЛКФ «Світоч» було фінансово стійким підприємством і здійснювало свою діяльність в напрямку розвитку, при цьому зберігало рівновагу власних активів і пасивів у середовищі, яке постійно змінюється. При аналізі фінансової стійкості підприємства було виявлено недостатність таких показників як коефіцієнту фінансової залежності, коефіцієнту інвестування та маневреності власного капіталу. Для покращення цієї ситуації рекомендується ввести моніторинг дебіторської заборгованості та здійснювати заходи щодо зменшення частки дебіторської заборгованості в структурі оборотного капіталу, використовувати факторинг, для збільшення рентабельності, прибутків підприємства та ліквідності та інше.

При розрахунку моделі Альтмана, моделі Спрінгейта, метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства за Сафуліним та Кадиков та розширеної факторної модель розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання Г. О. Крамаренка не було виявлено жодних ознак банкрутства підприємства, що свідчить про його ефективну роботу.

РОЗДІЛ 4
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА
ТОВ «ЛКФ «СВІТОЧ»

4.1. Оцінка концепції управління формуванням капіталу підприємства

Враховуючи те, що процес управління формуванням капіталу підприємств кондитерської галузі необхідно здійснювати на основі чіткого механізму, який повинен відповідати критеріям щодо достатності капіталу та підвищення прибутковості підприємства. Саме тому, для побудови ефективної системи управління формуванням капіталу підприємства має бути поєднано відповідні функції, системи забезпечення, методи та принципи для досягнення основної мети підприємства – максимізації прибутку. Отже, вважаємо, що концептуальна схема управління формуванням капіталу підприємства обов'язково має включати такі складові, як мета і завдання, принципи та функції, методи та інструменти досягнення мети, напрямки реалізації основних завдань управління формуванням капіталу, а також очікуваний результат. Концептуальну схему управління формуванням капіталу підприємства, яка включає всі вищезазначені складові, наведено на рис. 4.1.

Виходячи із запропонованої схеми, управління формуванням капіталу підприємства, на нашу думку, спрямоване на вирішення наступних завдань [84]:

1) для забезпечення ефективності діяльності та розвитку підприємства необхідно сформувати достатній обсяг капіталу. Для реалізації цього завдання потрібно початковим етапом визначити загальну потребу в капіталі для формування схем фінансування оборотних та необоротних активів, а також розробки заходів для залучення ресурсів з різних джерел;

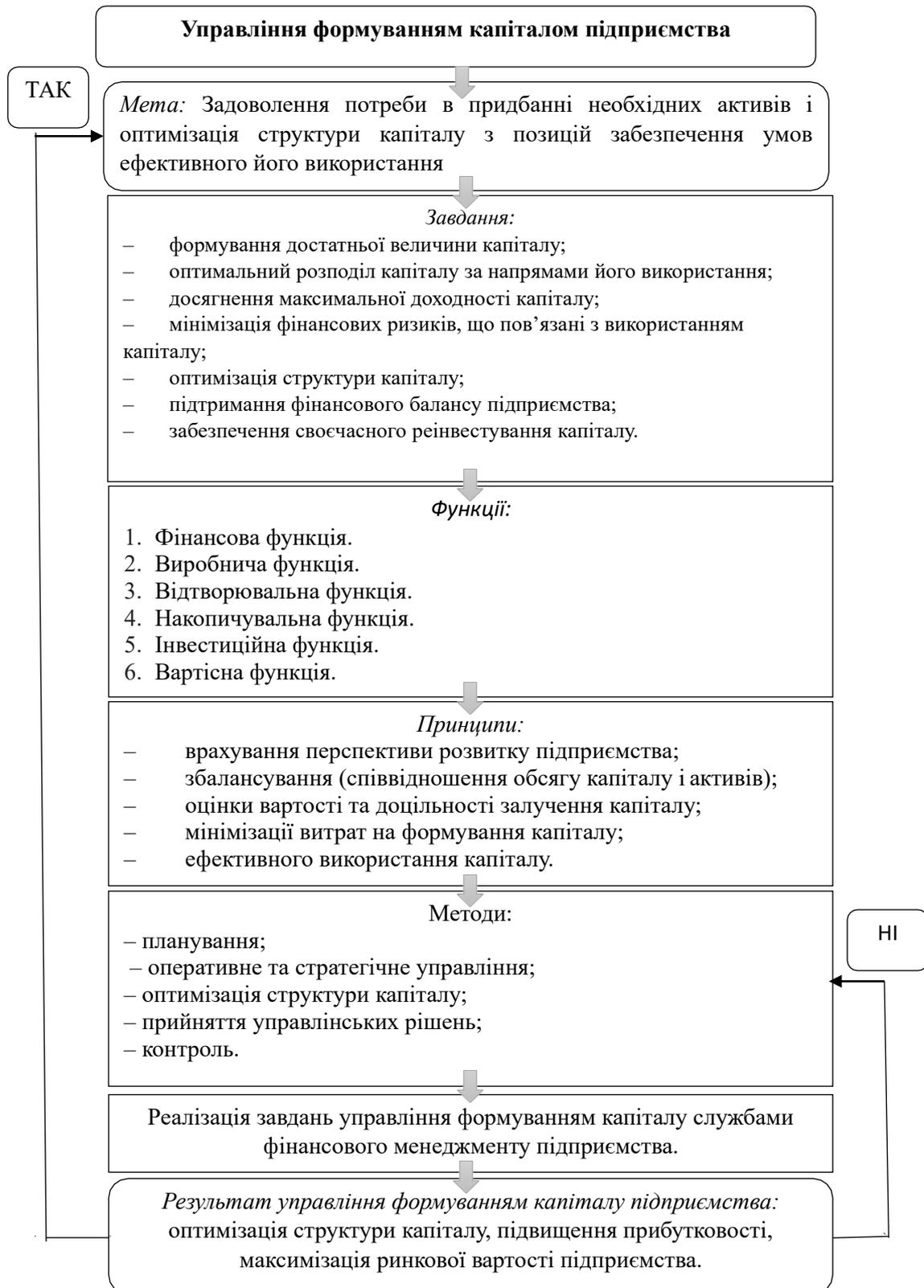

Рис.4.1. Концепція управління формуванням капіталу підприємства

2) створення умов для максимізації прибутковості капіталу підприємства в умовах прогнозованого рівня фінансового ризику. На етапі формування капіталу

максимальна його дохідність може бути забезпечена шляхом оптимізації співвідношення власного та залученого капіталу, а також за рахунок мінімізації його середньозваженої вартості. Капітал має залучатися у таких формах, які забезпечать найвищий рівень прибутку у визначених умовах здійснення господарської діяльності підприємства;

3) прийняття управлінських рішень для мінімізації фінансових ризиків, які пов'язані з використанням капіталу, за умови передбаченого рівня його прибутковості. У разі заздалегідь спланованого рівня дохідності капіталу, який формується, надважливим елементом є мінімізація фінансового ризику тих господарських операцій, які сприяють досягненню дохідності. Така мінімізація рівня фінансових ризиків може досягатися шляхом диверсифікації форм позикового капіталу, оптимізації структури джерел його формування, уникнення окремих фінансових ризиків, забезпечення ефективних форм їх внутрішнього і зовнішнього страхування;

4) гарантування стабільної фінансової рівноваги підприємства під час його розвитку та здійснення господарської діяльності. Фінансова рівновага підприємства виражається у високому рівні фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства, що забезпечується на всіх етапах функціонування підприємства за рахунок формування оптимальної структури капіталу та вкладення його у високоліквідні активи у необхідних обсягах.

Окрім того, підприємства функціонуючи в умовах мінливого зовнішнього середовища, навіть отримуючи прибутки, повинні вживати заходів для недопущення настання банкрутства. Розраховані у п.3.3 роботи показники свідчать, що ТОВ «ЛКФ «Світоч» має низький рівень ймовірності банкрутства, проте, зниження частки власного капіталу у загальній структурі капіталу підприємства є негативним індикатором, який вимагає вже на цій стадії прийняття відповідних управлінських рішень.

Зважаючи на те, що оцінка ймовірності банкрутства не показує загрози діяльності підприємства на теперішньому етапі, нами пропонуються заходи по

запобіганню настання банкрутства підприємства саме відповідно до стадій, на яких перебуває підприємство та від умов, у яких воно функціонує.

У разі, коли фінансовий стан підприємства є стабільним, а фінансові ризики мінімальними, керівники підприємства все одно повинні здійснювати комплексну систему оцінки ймовірності настання банкрутства та прогнозування його фінансового стану для попередження банкрутства. Основними заходами для цього мають стати: постійний моніторинг факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, фінансових показників підприємства, визначення основних внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть стати причиною ініціювання банкрутства підприємства. Також важливим чинником попередження банкрутства підприємства є використання у своїй діяльності стратегічного планування із конкретизацією поставлених цілей та виокремленням переваг підприємства. Не менш значущим є систематичне здійснення прогнозування ймовірності банкрутства з використанням вітчизняних та зарубіжних моделей, які ми використали у п. 3.3 роботи. Для попередження банкрутства пропонуємо на підприємстві впровадити систему раннього виявлення загроз, попередження та реагування щодо ймовірності настання банкрутства. Можливо, виокремити спеціальний відділ, працівники якого проводитимуть систематичні розрахунки, стежитимуть за кількісними та якісними змінами стану підприємства та своєчасно надаватимуть керівництву інформацію щодо потенційних ризиків та загроз [66].

На стадії діяльності підприємства, коли фінансові показники свідчать про те, що ймовірність банкрутства висока, необхідно вживати заходів по його запобіганню, утримання існуючих позицій підприємства, недопущення погіршення ситуації та настання кризового стану його діяльності. Основними завданнями керівництва на цьому етапі є, першочергово, прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення антикризової діяльності із прийняттям заходів по фінансовій стабілізації діяльності підприємства; розроблення механізму регулювання фінансовими ризиками для можливості своєчасного їх виявлення та планування відповідних заходів їх мінімізації.

Найважливішим заходом на стадії запобігання банкрутству підприємства є здійснення реінжинірингу бізнес-процесів з використанням новітніх інформаційних технологій. Також для запобігання банкрутству на підприємстві необхідно запровадити систематичне здійснення контролінг-менеджменту для саморегулювання системи методів і засобів, з функціональною управлінською підтримкою шляхом інформування, планування, координації, управління, внутрішнього консультування.

Якщо банкрутство вже є неминучим, необхідно вживати всіх можливих заходів для його подолання та недопущення ліквідації підприємства, мобілізувати всі наявні у підприємства ресурси. Найперше необхідно здійснити фінансову санацію разом із пов'язаними з нею фінансово-економічними, організаційними, виробничо-технічними, соціальними заходами, які направлені на виведення підприємства зі стану кризи, зміцнення конкурентних позицій та відновлення прибутковості. Також для подолання банкрутства на підприємстві потрібно здійснити реструктуризацію капіталу підприємства та вдосконалити систему фінансово-економічної політики підприємства [54].

Отже, можемо констатувати, що управління формуванням та використанням капіталу полягає у створенні змішаної його структури, яка виявляє таке оптимальне співвідношення власних та позикових джерел, при якому мінімізується середньозважена вартість капіталу та максимізується ринкова вартість підприємства. Розглянуто заходи недопущення виникнення банкрутства підприємства залежно від стадії його функціонування: попередження банкрутства, запобігання банкрутству, подолання банкрутства.

4.2. Рекомендації щодо використання математичного моделювання для розробки оптимальної моделі управління використанням капіталу підприємства

З метою вирішення різноманітних соціально-економічних завдань виникають виробничі процеси, здійснюються науково-дослідні, проектно-

конструкторські та інші види робіт. До їх вирішення можуть бути залучені не тільки окремі підрозділи єдиного підприємства, але й інші цілісні суб'єкти господарювання. Діяльність підприємств, які залучені до виконання цих робіт, має бути чітко спланована і скоординована як у питаннях забезпечення ефективного виробничих процесів, але і фінансово-господарських.

Не виникає сумнівів, що взаємодія між визначеним об'єктом управління і системою планування досягається за рахунок кількісних залежностей у чітко побудованих математичних виразах шляхом використання математичних моделей. Таким моделям властиво поєднувати у собі різні аспекти планування, кількісного та функціонального аналізу, а також новітніх інноваційних технологій [45].

Розроблені грамотно й на професійному рівні економіко-математичні моделі дозволяють:

- вирішувати завдання оптимізації планування та управління з відображенням деталей виробничого процесу;
- вчасно реагувати на зміни в цілях, обмеженнях ресурсів і залежності між параметрами для відповідної координації планування та управлінських рішень;
- для забезпечення потрібної точності та своєчасності необхідних розрахунків використовувати прогресивні комп'ютерні технології.

У явному вигляді математичні моделі враховують фактори, які піддаються формальному опису та кількісному оцінюванню. Але існують та вдосконалюються способи врахування кількісних характеристик на основі кількісних результатів. Порівняно прості економічні процеси, відображаються у вигляді аналітичних моделей. У випадку потреби враховувати велике число факторів, серед яких є такі, що носять випадковий характер, використовуються статистичні моделі [47].

В економіці математичні моделі можуть використовуватися згідно з особливостями об'єкта, що підлягає моделюванню, (макро- та мікроекономічні моделі) та згідно з цільовим спрямуванням (теоретичні, прикладні, рівноважні,

оптимізаційні, статистичні, динамічні, детерміновані та стохастичні моделі) (рис. 4.2).

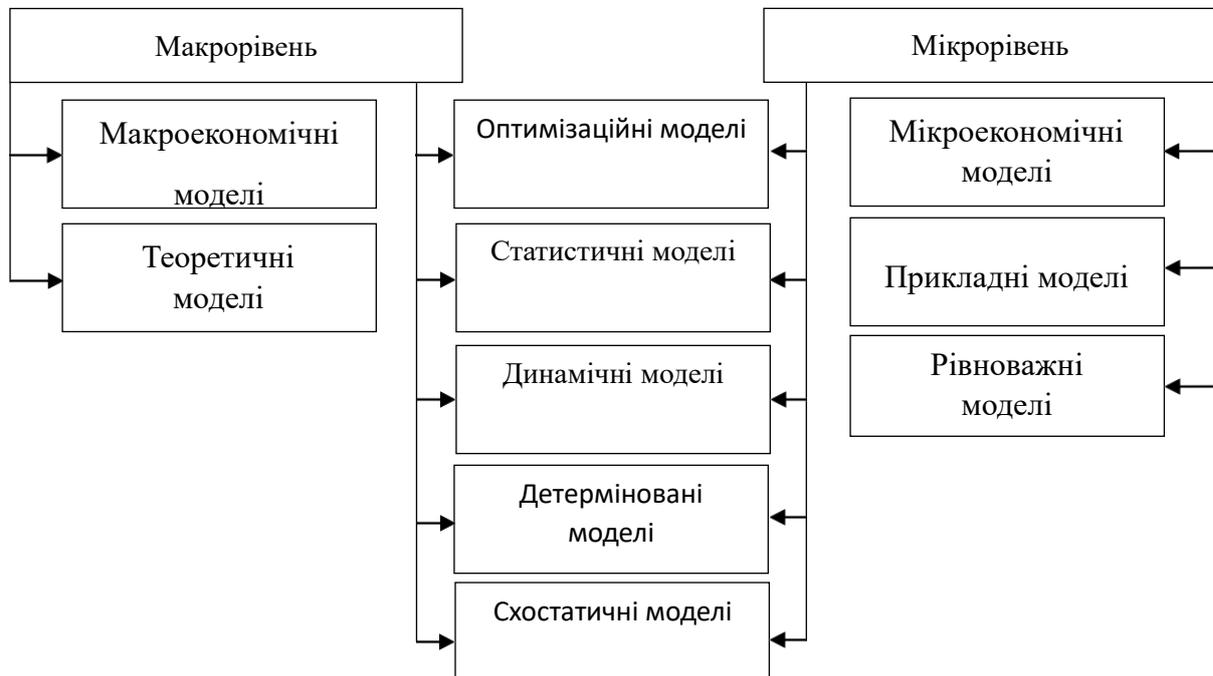

Рис.4.2. Класифікація економіко-математичних моделей управління капіталом підприємства згідно з особливостями їх використання на макро- та мікрорівні

Методологічне підґрунтя ефективного управління структурою капіталу підприємств кондитерської галузі забезпечує сукупність принципів та методів розробки і прийняття управлінських рішень, які спрямовуються на оптимізацію структури капіталу, зважаючи на сучасні умови господарювання [51].

Основними принципами зазначеного управління є:

- спрямування на стратегічні орієнтири розвитку підприємств кондитерської галузі;
- зведення до мінімуму витрат на формування джерел фінансування діяльності;
- комплексність у розробці управлінських рішень; - співвідношення обсягів джерел фінансування величині сформованих активів підприємства;

- забезпечення ефективності використання капіталу підприємств кондитерської галузі у процесі здійснення господарської діяльності;

- різноманітність сформованих підходів до розробки управлінських рішень.

Наведені принципи формують середовище для досягнення основної мети управління структурою капіталу, що полягає у її оптимізації щодо конкретного суб'єкта господарювання.

Загалом, сьогодні для оптимізації структури капіталу підприємств кондитерської галузі використовують економіко-математичну модель оптимізації, яка полягає у тому, що ринкова вартість підприємства (W) включає поточну ринкову ціну власного капіталу (P_{BK}) та поточну ринкову ціну позикового капіталу (P_{PK}) (формула 4.1):

$$W = P_{BK} + P_{PK}, \quad (4.1)$$

Зважаючи на відмінність зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування вітчизняних підприємств кондитерської галузі, теорії економіко-математичного моделювання структури капіталу, які поширені у зарубіжних країнах, не можуть використовуватися в Україні без адаптації відповідних елементів. Пропонуємо використовувати показник середньозваженої вартості капіталу підприємств кондитерської галузі як індикатор оптимальності структури капіталу суб'єктів підприємницької діяльності. Мінімізація даного показника приймається як функція мети для оптимізації структури капіталу підприємства (формула 4.2).

$$V = (x_1 + x_2 \cdot c_1 + x_3 \cdot c_2 + x_4 \cdot c_3) / x_5 \cdot 100 \rightarrow \min, \quad (4.2)$$

де V – середньозважена вартість капіталу підприємств кондитерської галузі; x_1 – дивіденди, тис. грн.;

x_2 – величина довгострокового позикового капіталу, тис. грн.;

x_3 – величина короткострокового позикового капіталу, тис. грн.;

x_4 – кредиторська заборгованість, тис. грн.;

x_5 – загальна вартість капіталу підприємства, тис. грн.;

c_1 – ставка за довгостроковим кредитом, частки од.;

c_2 – ставка за короткостроковим кредитом, частки од.;

c_3 – ставка за кредиторською заборгованістю, частки од.

Звертаючи увагу на те, що запропонований показник середньозваженої вартість капіталу підприємств кондитерської галузі є результуючим показником, що полягає у одночасній дії множини взаємопов'язаних факторів, то знаходження максимально можливого його значення є завданням оптимізації економіко-математичного моделювання із використанням всіх параметрів, які впливають на нього, як першого, другого так і нижчих порядків.

У результаті вирішення системи, рівнянь, які включені у економіко-математичну модель з функцією мети, на прикладі даних ТОВ «ЛКФ «Світоч» встановлено, що оптимальна структура капіталу підприємства відрізняється від фактичної. Порівняння фактичної (на кінець 2022 р.) та оптимальної структури капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч» проведено у табл. 4.1.

Таким чином, із проведеного оптимізаційного економіко-математичного моделювання структури капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч» визначено, що капіталу підприємства достатньо для здійснення ефективної діяльності, величину капіталу змінювати немає необхідності, потрібно тільки оптимізувати його структуру. Оптимізація структури полягає у збільшенні на 68240 тис. грн власного капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч» з 1135845 тис. грн до 1476597 тис. грн, а також на таку ж суму зменшити позиковий капітал відповідно з 629172 тис. грн до 524359 тис. грн.

Зокрема, у структурі позикового капіталу зараз 54,38% займають поточні зобов'язання, а довгострокові – 45,62%. У структурі позикового капіталу необхідно повністю відмовитись від залучення короткострокових кредитів, погасити інші поточні зобов'язання, зменшити розмір кредиторської заборгованості з 269322 тис. грн. до 32005 тис. грн., одночасно збільшити розмір довгострокових кредитів, їх у структурі капіталу підприємства у 2022 р. не було,

потрібно забезпечити їх обсяг у сумі 182202 тис. грн.

Таблиця 4.1

Економіко-математичне моделювання оптимізації структури капіталу

ТОВ «ЛКФ «Світоч», тис.грн.

Показники	Фактичне значення на кінець 2022 р.	Оптимальне значення	Відхилення (бажане зміна фактичного значення до оптимального)
Загальна вартість капіталу підприємства, тис. грн	2037529	2037529	0
Власний капітал, тис. грн	1408357	1476597	68240
Позиковий капітал, тис. грн	629172	560932	-68240
у тому числі			
Довгострокові зобов'язання, тис. грн	342157	524459	182202
Поточні зобов'язання, тис. грн	287015	36573	-250442
у тому числі			
- короткострокові кредити банків, тис. грн	0	0	
- кредиторська заборгованість, тис. грн	269322	32005	-237317
- інші поточні зобов'язання, тис. грн	17693	4568	-13125
Власний капітал, %	69,12%	72,47%	0,0335
Позиковий капітал, %	30,88%	27,53%	-0,0335
у тому числі			
- довгострокові зобов'язання, %	54,38%	93,48%	0,391
- поточні зобов'язання, %	45,62%	6,52%	-0,391

Для оптимізації структури позикового капіталу підприємству необхідно мати додатково 68240 тис. грн власних фінансових джерел. Завдяки оптимізації структури оборотних активів, підприємство має можливість у найкоротші терміни вивільнити ці кошти та залучити їх до власного капіталу.

Таким чином, у ході здійснення економіко-математичного моделювання оптимізації структури капіталу підприємств кондитерської галузі необхідно враховувати, що оптимальне співвідношення власних та позикових джерел формування капіталу досягається тоді, коли при виникненні будь-якого фінансового ризику витрати на забезпечення капіталу мінімізуються або забезпечується максимізація ефективності його використання. Оскільки структура капіталу, отримана в ході моделювання, є статичною щодо періоду планування, що складається з окремих років, суттєвим елементом моделювання

є перевірка на оптимальність структури капіталу, фінансового планування, а також здатності підприємства його виконувати.

4.3. Пропозиції щодо вдосконалення управління процесом формування капіталу підприємства

Вирішення питань забезпечення функціонування підприємства достатнім обсягом капіталу відіграє важливу роль у процесі здійснення діяльності будь-яким підприємством. Наявність необхідного обсягу капіталу є запорукою здійснення підприємством ефективної господарської діяльності та максимізації прибутку. Завдання вибору оптимальної структури капіталу є одним із найбільш серйозних та актуальних проблем фінансового менеджменту. Адже структура капіталу прямо впливає на фінансові результати підприємства і визначає багато аспектів його діяльності. Управління структурою капіталу полягає у створенні змішаної структури, що виступає оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, коли відбувається мінімізація загальних капітальних витрат і максимізація ринкової вартості підприємства [88].

Сучасні наукові праці висвітлюють дві основні теорії співвідношення власного та позикового капіталів. Згідно теорій вітчизняних науковців, оптимальним є співвідношення 50×50, яке дає змогу досягти найменшої середньозваженої вартості капіталу чи найменшої його граничної вартості в разі додаткового фінансування. На думку закордонних науковців, оптимальним співвідношенням є 60×40, де 60% власного капіталу і 40% позикового капіталу, що гарантує високий рівень фінансової стійкості та рентабельності капіталу [49]. Дотримання граничної межі залучених джерел фінансування є дуже важливим, оскільки дане співвідношення показує, наскільки ризикованою є діяльність конкретного підприємства. Зважаючи на галузь досліджуваного підприємства ТОВ «ЛКФ «Світоч», співвідношення власного капіталу та залученого дещо відрізняється від зазначеного. Власних ресурсів, якими підприємство має змогу покривати витрати має бути не менше 70-75%.

Зважаючи на вище наведені висновки, можемо запропонувати наступні заходи щодо ефективного використання капіталу та формування його оптимальної структури [50]:

- оптимізувати співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел формування власного капіталу;

- конкретизувати послідовність кроків формування оптимальної цільової структури капіталу для підтримки або забезпечення фінансової стабільності Товариства;

- покращити підприємницьку діяльність за рахунок використання кредитних ресурсів;

- збільшити дохід від реалізації продукції за рахунок збільшення обсягів виробництва та ціни реалізації;

- збільшити обсяг і частку власних оборотних коштів тощо.

З усього вищесказаного, можна запропонувати основні правила формування раціональної структури капіталу, а саме:

- 1) збільшення розміру статутного капіталу підприємства з метою підвищення фінансових гарантій. Це може бути здійснено за рахунок додаткової емісії акцій та залучення додаткових інвестицій;

- 2) формування максимально можливого резервного фонду, його вдосконалення та відображення у балансі;

- 3) зменшення тривалості виробничого циклу шляхом інтенсифікації виробництва, а саме: використання нових технологій, підвищення рівня продуктивності праці, автоматизація виробничих процесів тощо;

- 4) удосконалення матеріально-технічного стану підприємства для здійснення безперебійної роботи виробництва та зниження часу знаходження капіталу в запасах;

- 5) мінімізація терміну знаходження коштів у дебіторській заборгованості.

Для того, щоб поліпшити фінансовий стан підприємства за рахунок формування оптимальної структури капіталу, необхідно вжити таких заходів:

- максимізувати чистий прибуток шляхом підвищення виручки від реалізації продукції та зниження витрат підприємства;
- зменшити частку позикового капіталу у загальній структурі капіталу підприємства шляхом максимізації власного капіталу та цільового його використання;
- вдосконалити бухгалтерську (фінансову) звітність підприємства для використання її учасниками ринку в процесі фінансового аналізу, що сприяє залученню інвестицій;
- забезпечити відповідність обсягу позикового капіталу обсягу сформованих активів підприємства;
- забезпечити оптимальну структуру капіталу з погляду результативного його функціонування;
- забезпечити мінімізацію витрат за формування капіталу;
- забезпечити ефективніше використання капіталу у процесі здійснення ним господарської діяльності [33].

Проаналізувавши вище сказане, можемо зробити висновок, що підприємства, які використовують позиковий капітал, мають більший фінансовий потенціал для розвитку та можливість приросту фінансової рентабельності, але при цьому суттєво збільшується фінансовий ризик і загроза банкрутства. Сучасні підприємства кондитерської галузі практично не можуть існувати без позикового капіталу, а чим більше зростає частка позикового капіталу, тим сильніше збільшується ефект фінансового левериджу, провокуючи при цьому зростання фінансових ризиків підприємства. Таким чином, зростає ціна капіталу і всі позитивні риси позикового фінансування втрачають свою привабливість.

Висновки до розділу 4

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що процес управління формуванням капіталу підприємств кондитерської галузі необхідно здійснювати на основі чіткого механізму, який повинен відповідати критеріям щодо достатності

капіталу та підвищення прибутковості підприємства. Саме тому в роботі було сформовано такий механізм. Це дасть можливість вирішити такі завдання як: для забезпечення ефективності діяльності та розвитку підприємства необхідно сформувати достатній обсяг капіталу; створення умов для максимізації прибутковості капіталу підприємства в умовах прогнозованого рівня фінансового ризику; прийняття управлінських рішень для мінімізації фінансових ризиків, які пов'язані з використанням капіталу, за умови передбаченого рівня його прибутковості; гарантування стабільної фінансової рівноваги підприємства під час його розвитку та здійснення господарської діяльності.

Також в процесі управління формування капіталом підприємства часто використовують економіко-математичні моделі. Їх класифікація наведена на слайді. Це дало змогу розрахувати оптимальну структуру капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч» та було сформовано заходи щодо ефективного використання капіталу та формування його оптимальної структури.

ВИСНОВКИ

В ході проведено аналізу було здійснено дослідження економічної категорії «капітал», якому протягом багатьох століть приділялася суттєва увага багатьох вчених і дослідників. За результатами досліджень різних точок зору авторів стосовно визначення економічної суті капіталу було виокремлено три основні підходи: а) капітал як фінансові ресурси у грошовій формі; капітал як майно підприємства, сукупність ресурсів та засобів, вкладення в активи підприємства; капітал як запас економічних благ, багатство. Отже, встановлено, наскільки багатоаспектною з теоретичних та прикладних позицій є ця економічна категорія.

Капітал підприємства характеризується не тільки своєю багатоаспектною сутністю, але і багатоманітністю видів, у яких він перебуває. Окремі види капіталу підприємства систематизовано за деякими ознаками в роботі.

Встановлено, що основною метою процесу формування капіталу підприємства є задоволення потреб у придбанні необхідних активів та оптимізація структури підприємства з точки зору забезпечення ефективного використання активів. Тому, процес формування капіталу підприємства базується на принципах, серед яких було виділено наступні: врахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства; забезпечення відповідності обсягу капіталу, який залучається до обсягу активів підприємства, що формуються; забезпечення високоефективного використання капіталу у процесі господарської діяльності; забезпечення оптимальності структури капіталу з позицій ефективного функціонування; забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку; забезпечення мінімізації витрат щодо формування капіталу з різних джерел.

Також аналіз трактування «управління капіталом підприємства» показав різні точки зору що його розуміння. Він також базується на деяких принципах що були розглянуті в роботі. Але встановлено, що головна мета управління формуванням капіталу полягає в тому, щоб максимізувати ринкову вартість

підприємства і забезпечити добробут його власників в поточному та майбутньому періодах. Реалізацію своєї головної мети й завдань система управління капіталом забезпечує шляхом виконання таких функцій як: функції управління капіталом підприємства як системи управління та функції управління капіталом як особливої сфери управління підприємством.

Дослідження показало, що процес управління формуванням капіталу підприємства потребує розробки сучасного механізму. Механізм управління капіталом є сукупністю основних елементів дії на процес розробки й реалізації управлінських рішень в сфері формування і використання капіталу підприємства. Тому в роботі було здійснено його розробку. Також, реалізації даного механізму можлива за умови дотримання етапності управління капіталом підприємства.

На наступному етапі роботи було встановлено, що для ефективного управління капіталом треба визначити основну мету діяльності підприємства, розробити стратегію та відповідні їй заходи, визначити відповідальні організаційні структури та менеджерів, які забезпечують досягнення головних цілей функціонування підприємства.

Не існує типового або уніфікованого для будь-якого підприємства ефективного співвідношення між позиковим та власним капіталом підприємства. Але, їх аналіз варто проводити на основі методик. Основними у виборі методики аналізу формування та використання капіталу підприємства мають стати принципи: комплексності – максимальне врахування можливих процедур, технологій, прийомів, методів, які використовуватимуться у процесі аналізу; системного характеру – оцінка процесу аналізу як впорядкованої сукупності методів, підходів, способів, прийомів, технологій, взаємопов'язаних між собою і зі зовнішнім середовищем, які володіють певною структурою та ієрархією; мінімізації ризиків недостовірної оцінки – передбачає реалізацію процедур оцінки, що дозволяють: звести до мінімуму ймовірність виникнення помилок при проведенні грошових розрахунків; усунути можливі втручання та фальсифікації, через які недобросовісні виконавці можуть вплинути на кінцевий результат; об'єктивності – достовірність та точність у відображенні реальної інформації у

процесі оцінки, що використовується для подальшого аналізу. Але, жодна із запропонованих методик не може дати повної вичерпної інформації щодо формування капіталу підприємства. Тому аналіз необхідно проводити комплексно.

Третій розділ роботи було виконано на основі фінансової та бухгалтерської звітності ТОВ «ЛКФ «Світоч». «Світоч» – сучасне високотехнологічне, науково містке підприємство, що динамічно розвивається. Діють лінії з виробництва вафель, шоколадних плиток та цукерок, принципово нове автоматизоване виробництво з підготовки шоколадних мас. Наприкінці 2009 року на фабриці була введена в експлуатацію нова лінія з виробництва кавових стіків Nescafe.

З проведеного аналізу ефективності формування та використання капіталу підприємства, можна зробити висновок про те, що підприємство ефективно використовує капітал, про що свідчить тенденція у бік збільшення частки власного капіталу в загальній структурі капіталу. Але, у сучасних нестійких умовах функціонування при постійній небезпеці з боку країни-агресора, вкрай необхідним є забезпечення керівництвом вчасних та дієвих управлінських рішень з приводу вдосконалення структури капіталу підприємства.

ТОВ «ЛКФ «Світоч» було фінансово стійким підприємством і здійснювало свою діяльність в напрямку розвитку, при цьому зберігало рівновагу власних активів і пасивів у середовищі, яке постійно змінюється. При аналізі фінансової стійкості підприємства було виявлено недостатність таких показників як коефіцієнту фінансової залежності, коефіцієнту інвестування та маневреності власного капіталу. Для покращення цієї ситуації рекомендується ввести моніторинг дебіторської заборгованості та здійснювати заходи щодо зменшення частки дебіторської заборгованості в структурі оборотного капіталу, використовувати факторинг, для збільшення рентабельності, прибутків підприємства та ліквідності та інше.

Наприкінці роботи було встановлено, що процес управління формуванням капіталу підприємств кондитерської галузі необхідно здійснювати на основі чіткого механізму, який повинен відповідати критеріям щодо достатності

капіталу та підвищення прибутковості підприємства. Саме тому в роботі було сформовано такий механізм. Його основна мета – побудова ефективної системи управління формуванням капіталу підприємства має бути поєднано відповідні функції, системи забезпечення, методи та принципи для досягнення основної мети підприємства – максимізації прибутку. Це дасть можливість вирішити такі завдання як: для забезпечення ефективності діяльності та розвитку підприємства необхідно сформувати достатній обсяг капіталу; створення умов для максимізації прибутковості капіталу підприємства в умовах прогнозованого рівня фінансового ризику; прийняття управлінських рішень для мінімізації фінансових ризиків, які пов'язані з використанням капіталу, за умови передбаченого рівня його прибутковості; гарантування стабільної фінансової рівноваги підприємства під час його розвитку та здійснення господарської діяльності.

Окрім того, підприємства функціонуючи в умовах мінливого зовнішнього середовища, навіть отримуючи прибутки, повинні вживати заходів для недопущення настання банкрутства. У разі, коли фінансовий стан підприємства є стабільним, а фінансові ризики мінімальними, керівники підприємства все одно повинні здійснювати комплексну систему оцінки ймовірності настання банкрутства та прогнозування його фінансового стану для попередження банкрутства. Основними заходами для цього мають стати: постійний моніторинг факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, фінансових показників підприємства, визначення основних внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть стати причиною ініціювання банкрутства підприємства.

Також в процесі управління формування капіталом підприємства часто використовують економіко-математичні моделі. В роботі була наведена така класифікація. Це дало змогу розрахувати оптимальну структуру капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч».

Із проведеного оптимізаційного економіко-математичного моделювання структури капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч» визначено, що капіталу підприємства достатньо для здійснення ефективної діяльності, величину капіталу змінювати немає необхідності, потрібно тільки оптимізувати його структуру. Оптимізація

структури полягає у збільшенні на 68240 тис. грн власного капіталу ТОВ «ЛКФ «Світоч» з 1135845 тис. грн до 1476597 тис. грн, а також на таку ж суму зменшити позиковий капітал відповідно з 629172 тис. грн до 524359 тис. грн.

Зокрема, у структурі позикового капіталу зараз 54,38% займають поточні зобов'язання, а довгострокові – 45,62%. У структурі позикового капіталу необхідно повністю відмовитись від залучення короткострокових кредитів, погасити інші поточні зобов'язання, зменшити розмір кредиторської заборгованості з 269322 тис. грн. до 32005 тис. грн., одночасно збільшити розмір довгострокових кредитів, їх у структурі капіталу підприємства у 2022 р. не було, потрібно забезпечити їх обсяг у сумі 182202 тис. грн. Для оптимізації структури позикового капіталу підприємству необхідно мати додатково 68240 тис. грн власних фінансових джерел. Завдяки оптимізації структури оборотних активів, підприємство має можливість у найкоротші терміни вивільнити ці кошти та залучити їх до власного капіталу.

Саме тому це дало можливість сформувавши заходи щодо ефективного використання капіталу та формування його оптимальної структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вартість і оптимізація структури капіталу. URL: https://pidruchniki.com/1566021264641/finansivartist_optimizatsiya_strukturi_kapitalu.
2. Югас Е.Ф., Олексик О.І. Економічна сутність та види капіталу підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. 2014. № 2 (43). С. 63–67.
3. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: підруч. Київ: ЦНЛ, 2009. 520 с.
4. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. Вісник НБУ. 2000. № 5. С. 10–11.
5. Слюсаренко К.В., Булда Н.О. Проблеми та перспективи формування капіталу гірничодобувних підприємств України в умовах кризи. Молодий вчений. 2015. № 5. С. 92–97.
6. Власний капітал підприємства і проблеми його формування / Л. Данілова, О. Мельник // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – Вип. 138. – С. 26–27.
7. Власний капітал підприємства: сутність і особливості формування в Україні / Г. Б. Погрішук, Р. Є. Волощук // Економіка та держава. – 2020. – № 7. – С. 16–23.
8. Юхименко П. І. Історія економічних учень: навчальний посібник / П. І. Юхименко, П. М. Леоненко. – К.: Знання–Прес, 2012. – 514 с.
9. Економічна сутність поняття капіталу підприємства та його структури / В. О. Кучменко // Економічний вісник університету. – 2017. – Вип. 33(1). – С. 232–237.
10. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання / Д. Е. Пономарьов // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 5. – С. 53–58.

11. Капітал підприємства як об'єкт економічного управління / К. Г. Рябикіна // Бізнес Інформ. – 2014. – № 10. – С. 23–29.
12. Бідник О. І. Теоретичні аспекти управління капіталом підприємства / О. І. Бідник // Придніпровський науковий вісник. – 2007. – Вип. 5. – С. 19–24.
13. Порохня В. М. Теорія формування та управління капіталом / В. М. Порохня // Держава та регіони. – 2012. – № 5. – С. 261–269.
14. Пономарьов Д. Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання / Д. Е. Пономарьов Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №5. – С.53–58.
15. Формування стійкості фінансового потенціалу підприємств: монографія / Манько І. М.; Луган. нац. аграр. ун-т. – Луганськ: Ноулідж, 2013. – 170 с.
16. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
17. Фролова Л.В. Капітал підприємства: формування та використання: навч. посіб. / Л. В. Фролова, Л. В. Семерунь, О. В. Паращенко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 121 с.
18. Жихор О. Б. Теоретичні аспекти щодо визначення сутності поняття «капітал підприємства» [Електронний ресурс] / О. Б. Жихор, І. М. Шматько. – Режим доступу : http://fkd.khibs.edu.ua/pdf/2011_2/25.pdf.
19. Камінська Т. Г. Економічна сутність та класифікаційні характеристики капіталу підприємств / Т. Г. Камінська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. праць. – Житомир, 2015. – Вип. 2 (20). – С. 230–245.
20. Хомюк А. О. Удосконалення управління формуванням та використанням капіталу [Електронний ресурс] / А. О. Хомюк. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/allfm-2016/paper/view/1065>.

21. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 5 – С. 39–43.
22. Чмутова І. М. Капітал підприємства: аналіз, оцінка, інструменти управління та роль банківської системи у його фінансуванні: [монографія] / І. М. Чмутова, О. В. Пересуньмо. – Харків: ФОП Павленко О. Г.; ВД “ІНЖЕК”, 2013. – 480 с.
23. Аракелян А. Г. Теоретичні підходи до визначення категорії «власний капітал» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Economics/3_83130.doc.htm.
24. Бернадзіковська Л. О. Особливості формування власного капіталу підприємства у вітчизняній та міжнародній економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-411/businesseconomics-and-production-management-411/11299-411-1069>.
25. Бутинець Ю. Ф. Економічна сутність капіталу: історичний вимір / Ю. Ф. Бутинець // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2013. – № 1(51). – С. 38–41.
26. Бідник О. І. Поняття капіталу підприємства та його еволюція / О. І. Бідник. // Наук. вісник Нац. лісотехнічного ун-ту України. Сер. Економіка, планування та управління в галузі. – 2013. – Вип. 17.2. – С. 131–135.
27. Білоусов М. О. Генезис категорії «капітал»: економічна та облікова інтерпретація / М. О. Білоусов // Вісник Житомирського держ. технол. ун-ту. Сер. Економічні науки. – 2016. – № 1 (55). – С. 18–26.
28. Викиданець І. В. Методи оптимізації структури капіталу підприємства / І. В. Викиданець // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Сер. Економічні науки: науковий 101 журнал. – 2015. – № 3. – С. 208–215.
29. Теория измерения капитала и прибыли: монография / [под общ. ред. проф. Ф. Бутынца, проф. М. Добии]. – Краков: Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 2015. – 400 с.

30. Школьник І. О. Теоретичні підходи до трактування поняття капіталу підприємства та його структури на сучасному етапі розвитку науки / І. О. Школьник, А. С. Безбабіна // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково–виробничий журнал. – 2012. – № 4 (30). – С. 24 – 28.

31. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: [від 16.01.2003 № 435–IV (зі змінами і доп.)]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435–15>.

32. Цюцяк Л. І. Сучасний стан та удосконалення порядку облікового відображення капіталу в дооцінках / Л. І. Цюцяк // Облік і фінанси. – 2014. – № 1 (63). – С. 65–70. 104. Чиж Н. М. Еволюція поглядів на сутність категорії «капітал» / Н. М. Чиж // Економічні науки. Сер. Економічна теорія та економічна історія : зб. наук. пр. – Луцьк : ЛНТУ, 2017. – Вип. 6 (23), ч. 2. – С. 1–13.

33. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент: підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2008. – 536 с.

34. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / за заг. ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 368 с.

35. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С.М.Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ. – 2016. – 304 с.

36. Чесноков В. Л. Фінансові інструменти. Навч. посібник / В. Л. Чесноков. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 288 с.

37. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16. 07. 1999 р. №996–XIV із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 11. 05. 2000 р. №1707–III, від 08. 06. 2000 р. №1829–II.

38. Аналіз господарської діяльності підприємства : навч. посібник / [Н. Б. Кащена та ін.] ; Харків. держ. ун–т харч. та торг. – Х., 2014. – 396 с.

39. Бондар М. І. Звітність підприємства: підручник. / М. І. Бондар, Ю. А. Верига, М. М. Орищенко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 570 с.

40. Верига Ю. А. Фінансовий облік: навчальний посібник / Ю. А. Верига, Т. В. Гладких, М. М. Орищенко.– К.: Центр учбової літератури, 2012. – 438 с.

41. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навч.–практ. посіб. / Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило, С. Б. Ільїна. – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 536 с.
42. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : [підручник] / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній – [за ред. проф. А. Г. Загороднього]. – [3–тє вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2014. – 487 с.
43. Косова Т.Д. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Т. Д. Косова, І. В. Сіменко. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 440 с.
44. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр навч. літ–ри, 2016. – 392 с.
45. Крупка Я. Д. Фінансовий облік: підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 451 с.
46. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [Електронний ресурс]: [наказ Мінфіну від 30.09.203 р. № 561 (зі змінами і доп.)]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF03270.html. 71. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку щодо операцій з формування статутного капіталу в акціонерних товариствах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // www.liga.net](http://www.liga.net).
47. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : наказ Міністерства фінансів України 28.03.13 р. № 433 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http: www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
48. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2015 р. № 635. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=382876&cat_id=293536.
49. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. – К.: Київ. нац. торг.–екон. ун–т, 2014. – 536 с.
50. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410 &cat_id=92408.

51. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс] / Україна. Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

52. Островерха Р. Е. Організація обліку: навч.-метод. посібник / Р. Е. Островерха. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2017. – 318 с.

53. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс]: [затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 (зі змінами і доп.)]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PlanSchetov.aspx>.

54. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : [від 02.12.2010 № 2755–VI (зі змінами і доп.)]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

55. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>.

56. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс]: Закон України № 514–VI від 17.09.2008 (зі змінами і доп.). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

57. Проданчук М. Інтегрована звітність – інструмент управління підприємством / М. Проданчук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 2. – С. 24–31.

58. Прохар Н. В. Особливості та дискусійні аспекти фінансової звітності відповідно до Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку / Н. В. Прохар // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – Вип. 23. – Кіровоград: КНТУ, 2015. – С. 341–345.

59. Райковська І. Т. Модульна структура системи комп'ютеризації економічного аналізу: функціональний склад / І. Т. Райковська // Проблеми теорії

та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 1 (13). – С. 338–359.

60. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / Садовська І. Б. – Луцьк : Навчально–видавничий відділ ЛНТУ, 2013. – 632 с.

61. Сокольська Р.Б. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Сокольська Р. Б., Зелікман В. Д., Акімова Т. В. – Дніпро: НМетАУ, 2017. – 92 с.

62. Теорія бухгалтерського обліку: монографія / [Л. В. Нападовська, М. Добія, Ш. Сандер та ін.]; за заг. ред. Л. В. Нападовської. – К.: КНТЕУ, 2018. – 735 с.

63. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник / Н. М. Ткаченко. – К.: Алерта, 2016. – 928 с.

64. Шара Є. Ю. Фінансовий облік: навчальний посібник / Є. Ю. Шара, І. Є. Соколовська–Гонтаренко. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 336 с.

65. Шкварчук Л. О. Аналіз джерел формування основного капіталу підприємств України / Л. О. Шкварчук, І. М. Павлов // Наук. вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 19.7. – С. 219–224.

66. Ковтуненко Ю.В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства / Ю.В. Ковтуненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 8/2. – С. 40–41.

67. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: підручник / За ред. проф. А.Г. Загороднього. – 3–тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2018. – 487 с.

68. Економічний аналіз. Навчальний посібник / П.М. Коюда та ін. – Х.: Компанія СМІТ, 2017. – 69 с.

69. Денисенко М.П. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств / М.П. Денисенко, О.В. Зазимко // Агросвіт. – 2015. – №10. – URL: http://www.agrosvit.info/pdf/10_2015/10.pdf.

70. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання / М. П. Денисенко // Економіка і держава. – 2019. – №12. – С. 61–65.

71. Бень Т.Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Т. Г. Бень, С. Б. Довбня // Фінанси України. – 2017. – №6. – С.53–60.
72. Аналіз господарської діяльності. Навчальний посібник / За заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 384с.
73. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С.117–128.
74. Азарова А.О. Підходи до формалізації механізму оцінювання фінансового стану підприємства / А. О. Азарова, О.В. Рузакова // Фінанси України. – 2016. – №12. – С.121–129.
75. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення / М. Ю Аверіна // Актуальні проблеми економіки. – 2018. – №9. – С. 92–100
76. Руда Р.В. Оцінка фінансового стану підприємства : сутність та необхідність / Р.В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2020. – № 1(9). – С. 61 – 65. URL: <http://koris.com.ua/other/16818/index.html>.
77. Рудницька О.М. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О.М.Рудницька, Я.А. Біленська // Вісник «Логістика». – 2019. – № 649. – С. 132–138.
78. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту / Є.Г. Рясних. – К.: Академвидав, 2020. – 336 с.
79. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник // Г. В. Савицька. – 2–е вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2015. – 662 с.
80. Ткаченко С. О. Фінанси підприємств: навчальний посібник / С. О. Ткаченко. – Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2018. – 312 с.
81. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Ю. М. Тютюнник, Л. О.Дорогань–Писаренко, С. В. Тютюнник. – Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. – 434 с.

82. Турило А.М. Методологічні підходи до оцінки фінансової діяльності підприємства / А. М. Турило // Фінанси України. – 2017. – №3. – С.100–104.

83. Уолт Кяран. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства: пер. з англ. – К.: Всеуито; Наук. думка, 2001. – 367 с.

84. Фінанси підприємств: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. – 7-е вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2018. – 552 с.

85. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль: ТНЕУ, – 2016-304 с.

86. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Т. І. Лепейко, О. М. Миронова, К. В. Кривобок, К. Р. Немашкало. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2017. – 306 с.

87. Чумак О. Економічна діяльність підприємств: сутність, концептуальна парадигма, регулювання / О. Чумак // Економічний дискурс. – 2019. – Випуск 2. – С. 104–112.

88. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз [Текст]: [навчальний посібник] / Шморгун Н.П., Головка І.В. – К.: ЦНЛ, 2016. – 528 с.

89. Яцишин Н. Методика аналізу фінансового стану підприємства / Н. Яцишин // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо–поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. – Вип. 10. – Ч. 4. – С. 439–445.

ДОДАТКИ